

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899. Andra Kammaren. N:o 9.

Lördagen den 25 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades det vid kammarens sammanträde den 18 innevarande februari förda protokoll.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *J. E. von Krusenstjerna* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående rätt för beväringsman, som utan eget förvällande blifvit urståndsatt att vapenöfvas hela den lagstadgade öfningstiden, att utfå dagaflöning för tjenstgöringstiden; samt

angående upplåtelse till statens jernvägar af kronolägenheten Ingenting i Solna socken af Stockholms län med visst undantag.

De kongl. propositionerna begärdes på bordet och bordlades.

§ 3.

Härefter föredrogos till en början hvart för sig och godkändes bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 7, i anledning af väckt motion om förbud mot försäljning af spirituösa drycker mot postförskott; och

n:o 8, i anledning af väckt motion om ändring af § 44 brännvinsförsäljningsföreläggningen.

§ 4.

Bevillningsutskottets memorial n:o 9, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande punkten 2:o) i bevillningsutskottets betänkande n:o 4 i anledning af föreslagen ändring af 47 § brännvinsförsäljningsföreläggningen, som dernäst föredrogos, lades till handlingarna.

Ang. ändringar i bevillningsförordningen afseende densammans förtydligande.

§ 5.

Till afgörande förelåg vidare bevillningsutskottets betänkande n:o 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förslag till ändringar i bevillningsförordningen, afseende densammans förtydligande.

I fråga härom yttrade:

Herr Lundgren: I föreliggande betänkande har bevillningsutskottet visserligen erkänt, att bevillningsförordningens nuvarande affattning kan lemna rum för olika tolkningar, men då jag i min motion har visat, att en mångfald olika tolkningar hafva egt rum, och då detta medgifves af utskottet i stycket ofvanför det halfva erkännandet af min motions berättigande, är det svårt att finna förklaringen af det slut, hvartill utskottet kommit, ett beslut, som utvisar ringa intresse för erhållande af en ändring, så högst behöflig som den af mig föreslagna.

Man får icke lemna ur sigte den viktiga omständigheten, att tillämpningen af bevillningsförordningen anförtros åt personer, som bland sina förrättningar i lifvet egna minsta tiden och i de flesta fall alls ingen tid åt att studera en författning, som i regeln icke finnes i allmänhetens händer, utan endast är tillgänglig vid sjelfva taxeringsförrättningarna.

Då svarar man, att taxeringsmyndigheternas ordförande och kronombuden tillhandagå med upplysningar om gällande stadganden. Beviset, att äfven denna ledning icke gör författningens förtydligande öfverflödigt, framgår deraf, att till somliga pröfningsnämnder inkomma öfver 200 besvär — jag vågar icke säga vid huru många pröfningsnämnder detta är fallet, ty derom saknar jag närmare kännedom.

Af dessa besvär blifver en större del slutligen afgjord af pröfningsnämnderna, men jag måste påpeka det märkliga förhållandet, att antalet besvärsmål, refererade i den af mig åberopade prejudikatsamlingen, uppgår till icke mindre än 580 stycken, hvarför antalet af de besvär, som handlagts i kongl. kammarrätten, varit ännu större, eftersom inga andra mål upptagits bland prejudikaten än de, som slutligen afgjorts af Kongl. Maj:t. Af dessa 580 mål hafva utslagen till omkring 23 procent innehållit ändringar af kongl. kammarrättens utslag, dervid i somliga fall pröfningsnämnders, i några fall äfven taxeringsnämnders beslut vunnit fastställelse.

I ett i tidningarna nyligen omtaladt utslag har en skattskyldig fått sin taxering nedsatt från omkring 25,000 kronor till 700 kronor.

Med ett sådant exempel för ögonen måste hvar och en inse nödvändigheten af att den författning, som skall bestämma individens bidrag till det allmänna, blifver så klar och tydlig, att

ingen får anledning att tänka på det gamla ordspråket, som säger: högsta rätt är högsta orätt; och jag påstår fortfarande, att det är principiellt origtigt, att bevillning skall betalas för arrendeinkomst för egendom, hvarför fastighetsbevillning erlægges.

Lika litet som jag velat besvara Riksdagen med aftryck af de åberopade prejudikatens fullständiga lydelse, lika litet vill jag besvara kammaren med ett längre anförande.

Jag har gifvit fullgoda skäl för mitt yrkande i motionens kläm, och jag är öfvertygad om det lämpliga deruti, att genom bifall dertill Kongl. Maj:t skulle hafva fått anledning remittera frågan till den komité, som redan är tillsatt för bevillningsfrågorna, och det skulle också hafva varit lämpligare att nu på den af mig föreslagna vägen fästa komiténs uppmärksamhet på dessa önskemål, innan denna slutat sitt arbete, än att sedan allt för snart behöfva tänka på ändringar.

Att, såsom utskottet åberopat, den år 1897 skedda revisionen af bevillningsförordningen skulle utgöra något hinder för bifall till min motion, är så mycket mindre något talande skäl, som utskottet i likhet med mig väntat, att från komitén förslag till förändringar icke skola uteblifva.

Alldenstund aktade ledamöter af denna kammare deltaga i skattekomiténs arbeten och i förhoppning, att de med tagen känedom om min motion icke skola lemna densamma utan uppmärksamhet, skall jag för närvarande icke göra något yrkande.

Herr friherre von Schwerin: Då motionären inskränkt sig till att ej göra något yrkande, skall jag endast be att på de skäl, som finnas anförda i betänkandet, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes icke. Hvad utskottet hemställt bifölls af kammaren.

§ 6.

På föredragningslistan stod nu upptaget bevillningsutskottets betänkande n:o 11, i anledning af väckt motion om särskild bevillning för jordbruksfastighet, som eges af bolag.

*Ang. särskild
bevillning af
fastighet, som
eges af bolag.*

Uti en af herr *A. W. Styrlander* inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 159, uti hvilken motions syfte tolf af kammarens ledamöter instämt, hemställdes,

att Riksdagen ville vidtaga den förändringen i bevillningsförordningen, att jordbruksfastighet, som eges af bolag, måtte åsättas en särskild bevillning till beloppet lika med den vanliga bevillningen af jordbruksfastighet, samt att denna bevillning under namn af »särskild bevillning för bolags jordbruksfastigheter» måtte i kronans räkenskaper föras i särskild kolumn.

*Ang. särskild
bevillning af
fastighet, som
eges af bolag.*

Utskottet hemställde emellertid, att herr Styrlanders förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

(Forts.)

Sedan betänkandet blifvit föredraget, begärdes ordet af motionären

Herr Styrländer, som yttrade: Jag ber att allra först få konstatera det faktum, att bevillningsutskottet icke har haft någonting att anföra emot den hufvudgrund, som jag lagt för min motion, nemligen »det samhällsfarliga, som ligger deruti, att bolagen i vårt land börja lägga under sig jordbruksfastigheter i sådan mängd, att den sjelfegande bondeklassen kommer att väsentligt förminkas». Men detta skäl torde väl icke för utskottet ha varit tillräckligt för att motivera en sådan beskattningsåtgärd som den, jag tagit mig friheten att föreslå. Jag anser emellertid för min del, att det skälet alldeles tillräckligt motiverar en dylik åtgärd.

Utskottet påpekar, att jag icke har kunnat till stöd för mitt förslag hänvisa till något behof för närvarande af högre skatter. Ja, jag skall gerna erkänna, att jag icke ens talat om att något sådant behof förefinnes, och det skulle väl ej ha varit riktigt lämpligt att tala om det i dessa öfverskottets tider. Men om det också för närvarande ej finnes något sådant behof af högre skatt, är det alldeles säkert, att det skulle vara lyckligt, om man kunde lindra skatterna på åtskilliga håll och åtskilliga punkter. Den skatte-reform, som jag här föreslagit, skulle helt säkert kunna bidra något dertill.

Vidare nagelfar utskottet med mig, därför att jag icke har lyckats uppvisa den här »skatteförhöjningens öfverensstämmelse med de grundsatser, på hvilka vårt beskattningssystem hvilar». Jag skall med anledning deraf be att få säga, att det för mig icke varit hufvudsaken att uppvisa en sådan öfverensstämmelse, utan hufvudsaken har varit den grund, som jag först omnämnt, nemligen det samhällsfarliga, som ligger deri, att bolagen allt mer och mer lägga under sig jordbruksfastigheterna. Men att en sådan öfverensstämmelse finnes, vågar jag i alla fall — trots utskottets påstående — vidhålla. Jag vågar bestämdt vidhålla den åsigten, att denna åtgärd öfverensstämmer med principerna för vårt beskattningssystem, ty om vi tänka på dessa principer, sådana som de gestalta sig för oss och som de för öfrigt finnas i hela den civiliserade världen, så finna vi, att man kan tala om två hufvudprinciper vid beskattningen. Den ena är den, att man med skatterna vill komma åt öfverflödet, lyxen, förmögenheten. Den andra är den, att man vill beskatta sådana handteringar eller näringar, som innebära någon viss fara för samhället. Det är principer, som vi

redan hafva fastslagna i vårt beskattningssystem, och de äro, som jag redan nämnt, gällande för hela den civiliserade världen.

Särskildt finnes den principen, att beskatta det som innebär någon fara för samhället, genomförd i vårt beskattningssystem, t. ex. med afseende å tullskyddet. Hvad är det för annan princip, som ligger till grund för höga tullar, än den, att man vill försöka förekomma en import, som kan inverka skadande och hämmande på det egna landets näringar och intressen? Det är nu alldeles tydligt, att den principen har gjort sig gällande med afseende på tullbeskattningen helt och hållet. Vidare ha vi denna princip tillämpad på några andra områden. Vi ha det vid de afgifter, som äro fastslagna för tillverkning och försäljning af bränvin. Man drager sig der vid lag icke för att höja dessa afgifter just i det väl-förstådda intresset att i möjligaste mån förebygga den fara, som dessa handteringar innebära. Jag skulle kunna påvisa många förhållanden, der denna princip gör sig gällande; och jag fasthåller, att den skulle kunna tillämpas äfven i föreliggande fall, för så vidt som det icke lärer kunna förnekas, att det ju innebär en fara för samhället att låta bolagen lägga under sig enskildas jordbruksfastigheter.

Nu har jag i min motion sagt, att den beskattningsåtgärd, som jag föreslår, icke skulle vara fullt tillfyllestgörande. Detta har utskottet tolkat så, som om jag skulle ha sagt, att det afsedda ändamålet med denna skatteförhöjning icke skulle kunna med den vinnas. Men därför att den icke är fullt tillfyllestgörande, kan man väl icke påstå, att icke något skulle vinnas. Ty — såsom jag påpekat i min motion — åtskilligt skulle kunna vinnas, och framför allt skulle man vinna det, att man finge uppmärksamheten fäst vid frågan. Denna fråga har stått på dagordningen bra länge här i vårt land, men det har varit svårt att finna någon tillfredsställande lösning på densamma. Andra Kammaren afslog i fjol — som vi minnas — herr Emthéns motion om skyldighet för bolag, som innehafva jordbruksfastighet, att underhålla denna på ordentligt sätt. Och när ändtligen Andra Kammaren ville vara med om herr Åkerlunds motion för att påskynda frågans lösning, då mötte naturligtvis detta beslut ett bestämdt motstånd från Första Kammarens sida. På hvad sätt vi än sökt lösa frågan, stå vi der och stampa fortfarande. Men här ha vi en utväg, der Andra Kammaren skulle kunna lösa frågan. Andra Kammaren kan taga frågan i sin hand och helt och hållet afgöra den. Ty så vidt jag kan förstå, skall denna fråga kunna blifva föremål för gemensam votering, och Andra Kammaren skulle, om den vore enig om att göra något i denna sak, kunna genomdrifva ett beslut, som — om det också icke hade så stort inflytande i verkligheten med afseende å skattesystemet — likväl skulle visa så väl Kongl. Maj:t, att vi vilja skynda på med frågan, som Första Kammaren och bo-

Ang. särskild
bevillning af
fastighet, som
eges af bolag.
(Forts.)

Ang. särskild lagen framför allt, att vi verkligen vilja göra något för frågan och bevilning af ha den framåt.

fastighet, som
eges af bolag.
(Forts.)

Jag har väl emellertid icke mycken utsigt att få förslaget igenom här i kammaren, då icke ens de ledamöter af bevillningsutskottet, som äro från Dalarne och Norrland, lemnat mig sitt understöd och reserverat sig mot utskottets enhälliga utlåtande. Men jag anser mig i alla fall böra yrka bifall till min motion, ty jag vet hvad frågan innebär uppe i de trakter, från hvilka jag är. Jag vet, att om man också endast skulle kunna samla ett litet antal röster för motionen — till och med om det blefve endast några flere än de, som undertecknat densamma —, skulle det uppfattas som en hoppets stråle af dem der uppe, som sucka under bolagsväldet, af dem, som se, att den sjelfgande bondeklassen uppe i Norrland ovilkorligen förr eller senare kommer att förintas, om icke stränga åtgärder vidtagas i detta fall.

Utaf denna anledning, herr talman, och utaf de skäl, som dels äro anförda i motionen, dels af mig nu framhållits, ber jag ätt få yrka bifall till densamma.

Med herr Styrlander förenade sig herrar *Bromée, Nordin* i Hammerdal, *Nydahl, Norman, Hammarström* och *Eriksson* i Qväcklingen.

Vidare anförde:

Herr friherre von Schwerin: Herr talman, mina herrar! Såsom den siste ärade talaren anmärkte, hafva utskottets ledamöter varit enhälliga vid afgifvandet af detta betänkande, och ingen af dem har reserverat sig.

Det är just det, som är betecknande här vid lag. Herr Styrlander lade hufvudvigten derpå, att bevillningsutskottet skulle hafva dragit fram och bragt under diskussion hela frågan om faran af bolagens fävalde — och från *hans* synpunkt kan det så vara —, men att bevillningsutskottet åter ansett sig icke alls hafva att göra med denna principfråga, utan endast och allenast med den väckta skattefrågan och om en ändring af bevillningsförordningen derför borde ske.

Skulle man taga under behandling frågan i dess helhet — hvilket icke tillkommer bevillningsutskottet — ja, då hade måhända utskottsbetänkandet icke sett ut som det nu gör, utan en enda reservation. Men jag erinrar ännu en gång — det gälde här blott en bevillningsförordningsfråga, icke den stora och i mångas ögon för Norrland så viktiga bolagsfrågan.

Bevillningsutskottet har således blott haft att se till, om den föreslagna beskattningen vore riktigare och mera passande än den nuvarande, och då har bevillningsutskottet enhälligt varit af den åsigt, att så ej vore förhållandet. Herr Styrlander har ju också

sjelf sagt — icke såsom nu, när han hade ordet, att han ej funne sitt förslag *fullt* tillfyllestgörande — utan att han medgäfvit mycket gerna, att hans förslag *icke* vore tillfyllestgörande. Så heter det i motionen, och det är något helt annat; då medger han ju, tycker jag, rent ut, att hans förslag icke är tillfyllestgörande alls.

*Ang. särskild
bevillning af
fastighet, som
eges af bolag.*
(Forts.)

Herr Styrländer har vidare talat om, att här redan förut funnes ett fall af särskild högre beskattning för bolag, nemligen bestämmelsen om högre stämpelskatt å bolags köpeafhandling vid egendomsförvärf. Men hvar och en af herrarne vet mycket väl, och det står också i betänkandet, hvarför Riksdagen beslöt denna förhöjda stämpelafgift. Det var derför, att, när en fastighet kommer i ett bolags hand, den ej kommer att byta om egare så ofta som fastigheter enskilde emellan.

Att den sak, som herr Styrländer vill ha fram, är mycket behjertansvärd, det må gerna medgifvas; men den frågan skall komma fram på annat sätt och inför ett annat forum än bevillningsutskottet, ty detta utskott har ej att inlåta sig på en dylik stor och vigtig principfråga.

Jag ber för ty att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Styrländer: Den siste ärade talaren anförde, att det ej kunde ligga inom bevillningsutskottets befogenhet att här söka få fram en diskussion om den samhällsfara, jag påpekat, och att det vore med anledning häraf, som utskottets utlåtande gått i den rigtning, det gör. Jag skall dervid be att få påpeka, att man om den faran redan är öfverens här i kammaren, ty bifallet till herr Åkerlunds motion vid förra riksdagen visade, att Andra Kammaren är fullständigt ense om den fara, det samhällsönda, som ligger just deri, att bolagen börja uppsluka de små enskilda bondehemmanen, särskildt i vårt lands nordligaste delar.

Denna fara behöfver bevillningsutskottet sålunda alls icke bringa under debatt ens sina egna ledamöter emellan, ty derom äro vi redan öfverens, att det ligger en fara i detta bolagsvälde.

Om vi nu äro på det klara dermed, bör man ej då söka vidtaga åtgärder deremot? Ja, försvarar man sig då, vi voro ju med om herr Åkerlunds motion och ha således redan vidtagit en åtgärd. Men den åtgärden ledde ju till ingenting. Här åter erbjudes ett tillfälle för Andra Kammaren, såsom jag påpekat, att taga frågan i egen hand och kunna afgöra densamma helt och hållet ensam, oberoende af både Kongl. Maj:t och Första Kammaren. Det är på denna grund och för att få frågan fram i sådan form, jag väckt min motion på det sätt, jag gjort.

Den siste ärade talaren sade äfven, att denna fråga skulle fram inför ett annat forum. Ja, ha vi då ej försökt att få frågan fram inför annat forum — genom herr Emthéns och hans medmotionärers motion, som gick till lagutskottet? Men der svarades, att förslaget innebar en ny princip, som man icke kunde vara

*Ang. särskild
bevilning af
fastighet, som
eges af bolag.*

(Forts.)

med om, och därför afstyrktes det. Till hvilket forum man än kommer, får man ju det svaret, att det är en ny princip. För min del vill jag emellertid säga: låt vara, att det är en ny princip; är den behöflig och nyttig, äro vi verkligen, såsom det synes, öfverens om det onda, som ligger i bolagsväldet — då böra vi äfven taga upp denna nya princip.

Jag yrkar fortfarande bifall till min motion.

Herr friherre von Knorring: Jag får till en början erkänna, att jag är alldeles ense med motionären i det hänseendet, att det ligger mycken fara i bolagens ökade förvärf af jordbruksfastighet; och det skulle enligt min och säkerligen de flestes i denna kammare öfvertygelse vara synnerligen olyckligt, om Norrlands landsbygd komme att egas hufvudsakligen af bolag och befolkas hufvudsakligen af deras tjänstemän, arrendatorer och arbetare, så att man blott här och der, på enstaka ställen, kunde anträffa en själfständig bonde. Äfven är jag öfvertygad om, att utvecklingen går allt mera just i den riktningen och ej kan afbrytas, med mindre statsmagterna på något sätt ingripa.

Men svårigheten ligger naturligtvis deri att kunna vidtaga någon åtgärd, som hämmar det onda utan att på samma gång förhindra eller försvåra tillgodogörandet af Norrlands tillgångar. Och hvad man än må säga i fråga om bolagen, kan man dock ej neka till, att dessa i hög grad bidragit till Norrlands ekonomiska utveckling.

Nu erkänner jag visserligen, att den motion, som i denna fråga är väckt af herr Styrlander m. fl., ej skulle utgöra något hinder i detta hänseende, men å andra sidan kan jag omöjligen fatta, huru antagandet af ett sådant skatteförslag skulle i ringaste mån verka hämmande på bolags förvärf af jordbruksfastighet. Jag tror för min del, att den särskilda stämpelskatten och den ökade bevillningsafgiften jemte de förhöjda skatter, som skulle följa af denna, i själfva verket skulle komma att betalas af säljarne af jordbruksfastigheter. Endast i det fall, att motionären eller motionärerna bevisade, att enskilda personer skulle kunna på något verksamt sätt konkurrera med bolagen vid inköp af sådana fastigheter, tror jag, att detta resonnement vore origtigt. Men det är mycket sannolikt, att enskilda personer icke kunna konkurrera med bolagen i afseende på inköp af skogsfastigheter, när bolagen hafva större utsigt att på förmånligt sätt kunna realisera de naturliga tillgångarna å dessa fastigheter, än enskilde kunna hafva. Men äfven om det skulle vara på det sättet, att bolagen ensamma skulle drabbas af den föreslagna skatten, tror jag verkligen, att utgifterna, som deraf föranleddes, för dem i det hela skulle komma att drunkna i de stora vinster, som de ha af sina sågverk, ty märk väl: skatten å *inkomsten* af sågverksrörelsen eller bevillnin-

gen för *inkomst* skulle ej komma att ökas enligt det förslag, som framlagts af herr Styrländer och hans medmotionärer.

Motionären talar äfven om, att en sådan skatteåtgärd skulle verka såsom ett helsosamt »gif akt» för bolagen. Det tror jag för min del icke skulle blifva förhållandet. I fråga om den jordbruksrätstighet, som bolagen redan ega, kan det naturligtvis ej blifva fråga om något »gif akt», och med hänsyn till förvärfvet af ny jordbruksfastighet, eller det ändamål för hvilket denna skatt skulle påläggas dem, tror jag, att en dylik skatteåtgärd endast skulle väcka löje hos dem förutom förargelse. Nej, helt andra åtgärder böra vidtagas för att nå det ändamål, som herr Styrländer åsyftat med sin motion och som jag för öfrigt anser vara ganska behjertansvärdt.

Men äfven en annan omständighet sammanhänger med denna fråga, hvilken omständighet motionären kanske ej beaktat tillräckligt. Om nemligen beivllningen skulle ökas för bolagens jordbruksfastigheter, så skulle ock deras kommunala utskylder komma att ökas. Följden blefve naturligtvis, att äfven bolagens kommunala rösträtt blefve mycket ökad, så att inom kommuner, der bolagen förut ej varit enväldiga, de skulle kunna blifva det. Till ett sådant förhållande vill jag för min del ej bidraga.

På dessa skäl och de skäl, som för öfrigt af utskottet anförts, ber jag att få yrka afslag å motionen och bifall till utskottets nemställan.

Herr Styrländer: Ja, det gläder mig att genom friherre von Schwerin få ytterligare konstateradt, att äfven beivllningsutskottet hyllar den af Andra Kammaren vid förlidet års riksdag uttalade åsigten, att det verkligen är en fara, som här föreligger: och särskildt är jag mycket tacksam mot den siste ärade talaren, som ju äfven tillhör beivllningsutskottet, därför att han skarpt understrukit just detta. Han påpekade, att sågverksbolagen i Norrland gjort ofantlig nytta, och det är jag den förste att erkänna. Jag känner mycket väl till, att de å många orter åstadkommit uppblomstring och förkofran i mångt och mycket der uppe i Norrland, och det måste man vara tacksam för. Men när sågverksbolagen, som äro afsedda att drifva förädling af skogsprodukter, gifva sig in på att börja fuska i jordbruk, ha de gått utöfver sin befogenhet, i synnerhet om de sköta detta jordbruk på sådant sätt, som de mångenstädes göra i våra nordligaste landsdelar.

Samme talare påpekade eller sade sig åtminstone tro, att det blefve *säljaren* af jordbruksfastigheten, som skulle komma att betala dessa högre skatter. Jag kan ej förstå, hvad han egentligen menar dermed. I synnerhet kan jag ej inse det, då jag vet, att det alltid är regel i Norrland, att, när ett hemman öfvergår från en enskild persons hand till ett sågverksbolag, dess värde betydligt höjes, derigenom att köpesumman af de kapitalstarka bolagen kan

Ang. särskild beivllning af fastighet, som eges af bolag.
(Forts.)

Ang. särskild
bevillning af
fastighet som
eges af bolag.

(Forts.)

sättas ganska högt, enär dessa kunna behålla egendomen för en längre framtid samt derigenom trygga skogens återväxt. Då höjes äfven taxeringen, och beskattningen blir betydligt högre för sådana hemman, sedan de kommit i ett bolags händer; och den förhöjda afgiften kan väl under inga omständigheter säljaren komma att betala. Den skulle, menar man förmodligen, komma att betalas af säljaren derigenom, att köpesumman skulle i samma mån minskas, men jag anser, att det ej finnes den ringaste anledning att tro detta, ty derigenom att taxeringsvärdet höjes, sedan bolaget fått egendomen i sin hand, kan man vara säker på, att det blir bolaget, som eger sjelfva jordbruksfastigheten, som kommer att få betala dessa förhöjda skatter.

Det af friherre Knorring sist anförda skälet är verkligen ett skäl att tänka på. Jag tänkte äfven sjelf på detsamma, när jag skref min motion, och det var nära, att detsamma föranledt mig att ej framlägga densamma, då äfven jag väl insåg, att genom detta förslag bolagens kommunala rösträtt skulle komma att i betänklig grad ökas. Men jag känner ju till, att i många socknar äro bolagen, såsom förhållandena nu äro i Norrland, redan enväldiga, och jag tänkte då, att om bolagen bli litet mer eller mindre enväldiga der uppe, så inverkar det ej synnerligen på frågan. Ja, en sådan utvidgning af bolagens rösträtt skulle kanske snarare komma att befordra frågan om en inskränkning af det kommunala fyrktalsväldet. I det hela tror jag således ej, att denna farhåga i verkligheten har någon betydelse, och därför lät jag mina betänkligheter falla.

Herr talman! Jag ber alltså att fortfarande få yrka bifall till min motion.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag derå och bifall till den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad; men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i förvarande utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å nämnda hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen visade 108 ja och 86 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 7.

Häruppå skedde föredragning af lagutskottets utlåtande n:o 17, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande bestämmelser rörande skyldigheten att deltaga i byggnad och underhåll af kyrka m. m., prestgård samt tingshus och häradsfängelse.

Efter uppläsande af utskottets hemställan i *punkten 1* lemnades ordet till

Herr Högstedt, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Under antagande, att Första Kammaren kommer att bifalla hvad utskottet hemställt, och då jag anser, att det är bättre att vinna något än intet, skall jag för närvarande ej hålla på min motion, utan ber att få yrka bifall till hvad utskottet tillstyrkt.

Vidare förekom icke. Punkten bifölls.

Punkterna 2 och 3.

Biföllos jemväl.

§ 8.

Företogs till behandling lagutskottets utlåtande n:o 18, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen. Ang. ändrad lydelse af 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen.

Med anledning af en af herr *P. Pehrsson* i Åkarp inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 28, hade utskottet i berörda utlåtande hemställt, att Riksdagen med anledning af herr Pehrssons förevarande motion ville för sin del antaga följande

Lag

om ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Härigenom förordnas, att 22 och 24 §§ strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

22 §.

Tvingar någon utan laga rätt, eller med missbruk af sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, der gerningen ej med svårare straff särskildt belagd är.

Lag samma vare, der man, på sätt nu är sagdt, försöker tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbete eller att öfvertaga erbjudet arbete.

Ang. ändrad
lydelse af 22
och 24 §§ i 16
kap. straff-
lagen.
(Forts.)

24 §.

Brott, som i 22 § 1 mom. sagdt är, må ej åtalas af allmän åklagare, der ej målseganden angifver det till åtal eller ock genom brottet någon tvingas att deltaga i arbetsinställelse eller hindrats att återgå till arbetet eller att öfvertaga erbjudet arbete; ej heller må brott, som i 23 § sägs, åtalas af annan än målsegande.

Emot utskottets hemställan hade reservationer anmälts af herrar *Husberg, Fröberg* och *Trygger*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lemnades på begäran ordet till

Herr Holmgren i Varnhem, som anförde: Herr talman, mina herrar! Det torde näppeligen hafva undgått kammarens uppmärksamhet, att under dessa yttersta tider — jag menar naturligtvis af det sekel, för hvilket solen dalar i vester — här i Riksdagen motioner blifvit väckta och framställningar gjorda i syfte att införa strängare straffbestämmelser och tillämpa för vårt rättssystem främmande straffmättsteorier för verkliga eller förmenta brott, begångna af svenska medborgare. Jag vill blott tillåta mig erinra om, att vid förlidet års riksdag motion väcktes, gående ut på att införa i lagen affliktiva straff, särskildt rigtade mot de s. k. ligapojkarne, efter det kända receptet: »slå, släng, slit slynglarno!» Aptiten har växt; den växer, medan man äter. I år har man begärt stränga straffbestämmelser i vår lag mot en liten bärplockande Rut, som vågar beträda Boas' marker. Man begär strängare straff för en soldat, som vågar vika från roten. Man begär ökad skydd för arbetsaftalets helgd. Och nu i dag, mina herrar, ligger på kammarens bord till afgörande ett fullt färdigt förslag om lag till straffbestämmelser mot dem, som *försöka* att begå ett verkligt eller förment brott i den sak, hvarom fråga är. Det är, som herrarne se, ett fullständigt utveckladt system. Betraktar man dessa tendenser mera ytligt, så skulle de gifva vid handen, att här föreläge verkliga anledningar till glädje, i ty att man deraf kunde draga den slutsatsen, att riksdagsmännen äro genomträngda af den allra största rättfärdighetskänsla och att de vilja tillämpa och genomföra den regeln: »Land skall med lag byggas». Det är ett gammalt kungord. Men om man synar denna väfnad af lagförslag något i sömmarne, så skall den visserligen gifva anledning till mycket allvarsamma betraktelser, och starka skäl finnas nog att lyssna till den gamle vises ord, sådana de ljuda till oss från forntiden: »Var icke alltför mycket rättfärdig!» Det är också, på svenska tydt: »Den högsta rätt kan blifva den högsta orätt.» Det vare nu långt ifrån mig, mina herrar, att misskänna de ädla motiv, som hafva förestafvat motionärerna att komma fram med dessa foster

utaf sin rättskänsla. Jag är öfvertygad om, att det är fosterlandskärleken, som gifvit sig uttryck i dessa motioner, ehuru man kan tänka sig möjligheten af att fosterlandskärleken och nitet för det allmänna bästa i vissa tidsmoment hafva varit svagare än fäfangan, klassintresset, egoismen och kännedommen om, hvarom fråga är.

Vare härmed huru som helst, skall jag tillåta mig en liten kritik utaf den föreliggande motionen från rent principiell synpunkt, och jag vill då påstå, att denna motion, som i dag föreligger till kammarens afgörande, innehåller förslag, som enligt min uppfattning utgöra resultatet af en aldeles obegriplig tankegång.

Betraktar man denna fråga i historiens ljus, skall det visa sig såsom ett aldeles ostridigt faktum, att vid de tillfällen, mina herrar, då ett folk varit stadt i tillbakagång, då det varit på förfall, man alltid sysslat med att skapa en mängd undantagslagar och införa skärpta straffbestämmelser för en massa kvalificerade brott. Deremot är det lika visst, och historien ådagalägger det på hvarje dess blad, att så snart ett folk varit stadt i utveckling till stigande ljus och förädling, har det alltid sysselsatt sig med att taga bort, att aflägsna ur lagen stränga straffbestämmelser och låta det blifva klart för sig, att ädla seder och dygd skapas mest igenom mildhet och godhet och icke genom stränga lagbestämmelser. Man har dervid, se herrarne, tagit hänsyn dertill, att det finnes så många stora, ädla, andliga krafter, som verka i menskligheten, tro, heder, rättrådighet och god vilja. Man har i menskligheten vädjat till dessa andliga krafter, och då har man aldrig vädjat förgäfvos. Och jag tror, att det är en dålig statsmannavisdom, då man misstror och betviflar allt detta goda, som finnes i menskligheten, hvilket man tydligen gör, när man vill skydda sig med slika lagbestämmelser som de, hvilka föreslås till antagande i dag. Jag sade, att historiens vittnesbörd är ojäfaktigt. Jag tillåter mig då blott att hänvisa herrarne, som naturligtvis samtliga äro historici, till Greklands och Roms historia. Då dessa stater voro på förfall, sysslade man med att stifta lagar i oändlighet — och jag skall blott för ett ögonblick vidröra en händelse, som timade i nationalkonventet 1793, således öfver hundra år sedan. Då hade ett parti, en fraktion, magten och sysselsatte sig oupphörligen för att bota statens reffvor med att tillsätta komitéer och lagkommissioner och afgifva betänkanden för att stifta lagar och införa stränga straffbestämmelser. Då stod en person upp i detta nationalkonvent och frågade: Fins det verkligen någon förnuftig människa i detta konvent, som kan tänka sig, att man botar samhällets reffvor, förädlar människor eller räddar fosterlandet genom att föra in några torra, tomma, intetsägande strafflagsparagrafer i lagen? Då reste sig hela konventet, äfven sådana dess medlemmar, som särskildt sysselsatt sig med lagstiftning, och sade: Nej, det fins ingen. Ty de ville alla vara förnuftiga.

Ang. ändrad lydelse af 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen.

(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse af 22
och 24 §§ i 15
kap. straff-
lagen.

(Forts.)

Mina herrar! Jag tror icke, att det går att föra människorna tillbaka på andra sidan Golgata, hvilket man tydligen försöker genom att komma med dylika förslag till lag om införande af skärpta straffbestämmelser.

Och nu skall jag tillåta mig, sedan jag i största korthet sett frågan från principiell synpunkt, att anställa en liten, mycket stilla och välvillig kritik af lagutskottets utlåtande rörande denna motion.

Lagutskottet säger den 17 februari 1899 i sitt utlåtande öfver förslag till skydd för arbetsaftalets helgd: »Utskottet ser sig likvisst icke i stånd att angifva några bestämda grunder för en blifvande lagstiftning i ämnet»; och detta ämne var »skydd för det fria arbetsaftalet». Den 21 februari 1899 har ett stort ljus gått upp för lagutskottet, och det ser ut, som om den gudomlige Skaparen, som i tidens morgon sade sitt: »*Fiat lux!*», hade varit närvarande i lagutskottet och slungat in detta ljus. Ty efter fyra dagar — den 21 — är allt klart med en fullständig lag: »Lag samma vare, der man, på sätt nu är sagdt, försöker tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbete eller att öfvertaga erbjudet arbete.» Kan man ha klarare för sig, huru man skall kunna skydda arbetsaftalet, än då man efter fyra dagar säger: Sjelfva försöket att göra ondt skall straffas, och straffas på det sätt, lag föreskrifver.

Nu skall jag tillåta mig att gå utskottets betänkande litet närmare in på lifvet. Det är nog åtskilliga kameler, som lagutskottet här sväljt.

Lagutskottet säger: »Det objektiva moment, som betecknar skiljaktigheten emellan försöket och det fullbordade brottet eller att vid det förra den afsedda effekten uteblifvit, är i fråga om nu omhandlade brott af väsentligt mindre betydelse ur straffrättslig synpunkt än beträffande öfriga brott, hvilka såsom försök äro i vår lagstiftning med straff belagda.» Hvad är innebörden af detta lagförslag? Som herrarne höra och se af detta betänkande, är det den, att sjelfva försöket att begå ett verkligt eller fingeradt brott skall beläggas med samma straff som det begångna brottet. Enligt vår strafflag och strafflagarne i alla civiliserade länder, straffas aldrig försök till brott, med undantag af mordförsök, försök till våldtäkt och försök till mordbrand, men i så fall skall det vara klarligen konstateradt. Försök till förfalskning, försök till stöld och dylikt straffas deremot icke. Men om någon försöker — säga lagutskottet och motionären — att draga någon från arbete, är det en mycket svårare förbrytelse än försök till förfalskning, försök till stöld, försök till förskingring och sådant. Det är mer än märkvärdigt. Och jag tror, att lagutskottet der vid lag icke så noga tänkt sig för eller studerat vår strafflag.

Vidare säger lagutskottet: »Från statens synpunkt kan det anses nästan likgiltigt, om afsigten att förmå en arbetare att deltaga i arbetsinställelser eller hindra honom att återgå till arbete

eller öfvertaga erbjudet arbete lyckas eller ej.» — Mina herrar! Jag blef verkligen förlägen, när jag läste detta. Det är alldeles gifvet, att det icke är mig likgiltigt, om någon hotar att rifva ut ögonen på mig eller verkligen gör det. Det är en ofantligt stor skillnad. Statens intresse i den brottsliges bestraffning har en naturlig väktare i målsegaren, säger vår lärare i processrätt, som äfven är ledamot af lagutskottet. Således, om målsegaren här icke blifvit kränkt, utan blott ett försök gjorts att kränka honom, då kan väl i all rimlighets namn icke staten uppträda och straffa blott för *viljan* att begå ett brott. Huru skulle detta vara möjligt! Och huru kan någon utlåta sig så, att det vore staten likgiltigt, om brottet fullbordas eller icke! Det är väl icke meningen, att staten skall uppträda såsom sjelfhämnnare. Den tiden är länge sedan förbi, då lagskipningen blott gick ut på att hämnas.

Ang. ändrad
lydelse af 22
och 24 §§ i 15
kap. straff-
lagen.
(Forts.)

Enligt den moderna straffrätten är det så, att det är för kränkning, som staten skall skydda målsegaren. Och icke kan det väl vara lagutskottets verkliga mening, att den onda viljan skall bestraffas — hvilket ju är mycket svårt att utröna. Så vidt jag vet, har man vid all lagstiftning aktat sig noga för att ställa under mensklig dom den menskliga viljan; denna sak har man öfverlätit åt en högre domare, vår Herre. Och jag tror, att lagutskottets ledamöter borde akta sig för att lägga sig i vår Herres affärer, ty han sköter bäst sina egna angelägenheter.

För öfrigt, mina herrar, när det blir fråga om att utröna, huru man har inverkat på en persons vilja, blir det omöjligt att säga, när en sådan inverkan har varit ett tillåtet öfvertalningsförsök eller ett brottsligt hot. Hvar är gränsen? När har det varit ett tillåtet öfvertalningsförsök eller när har det varit ett brottsligt hot? Här är ju fråga om att öfverlemna alltsammans åt det fullständigaste godtycke.

Mina herrar! Det är så mycket man kunde säga om detta märkliga betänkande. Men jag skall blott tillåta mig att yttra ännu några ord.

Likasom det finnes här på jorden ett arbetsfält, der arbetarne sysselsätta sig med jordiskt arbete, så finnes det också ett andligt åkerfält, mina herrar, der arbetarne understundom strejka eller åtminstone hota med strejk utan att riskera — så vidt jag vet — några så förfärliga straffpåföljder, som här föreslås. Men då kommer det strejkbrytare, d. v. s. sådana, som också vilja uppbygga Guds församling. Och jag vet, att dessa arbetare på det andliga åkerfältet hota dem både med timliga och eviga straff, för att de gripa in och arbeta på ett arbetsfält, som icke är deras. Är det månne meningen, att äfven de, som hota dessa strejkbrytare, skola komma under denna paragraf? Jag vet icke. Men att döma efter fattningen, synes det icke vara omöjligt.

Mina herrar! Jag har slutat min lilla kritik af lagutskottets märkliga föreliggande utlåtande rörande denna motion. Och jag

Ang. ändrad lydelse af 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen. vill blott till sist erinra derom, att lagstiftningen är konsten att göra folken lyckliga och beskydda dem, icke att göra dem olyckliga. Hvarje lag, som motverkar detta syfte, är i strid med sitt ändamål och kan icke ega bestånd.

(Forts.)

Jag vill vidare tillägga hvad som står att läsa i den preussiska lagen: »Den eländigaste tiggare bör ske rättvisa, ty han är en menniska lika så väl som majestätet.» Det är — tror jag — farligt att vilja skapa slika undantagslagar, som här föreslås, och det gör icke ett godt intryck.

På samma gång, herr talman, som jag yrkar afslag å det föreliggande utskottsbetänkandet och motionen, vill jag avsluta mitt anförande med att citera ett yttrande af den store gamle statsmannen Gladstone: »Låtom oss med frimodighet erkänna den svages jemlikhet med den starke! Låtom oss erkänna, att alla menniskor äro bröder och att deras sjelfständighet är helig!»

Herr talman! Jag yrkar afslag å betänkandet.

Vidare yttrade:

Herr Husberg: Inom lagutskottet har jag icke kunnat biträda det slut, till hvilket utskottet kommit, och jag skall be att få ange de skäl, som härvid för mig varit bestämmande.

Såsom herrarne veta, gå motionen och lagutskottets utlåtande ut derpå, att försök att tvinga någon till arbetsinställelse eller att hindra någon från att mottaga erbjudet arbete eller att återgå till arbete skulle beläggas med straff, och med samma straff, som enligt 22 § i 15 kap. strafflagen nu är bestämdt för det fullbordade tvångsbrottet, d. v. s. en straffpåföljd af högst 2 års straffarbete.

De betänkligheter, som detta förslag har väckt hos mig, kunna inrangeras under olika synpunkter.

Jag ber att först och främst få i förbigående framhålla, att om försök att tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse skulle beläggas med straff på samma sätt som det fullbordade brottet, så kan man väl fråga sig: hvarför skall försök att tvinga till arbetsinställelse allenast beläggas med sådant straff? Hvarför skall icke lika väl försök att tvinga någon till något annat beläggas med straff? Ty så är det, att efter den lag, som lagutskottet här vill ha igenom, försök att tvinga till arbetsinställelse skulle blifva straffbart, men alla andra försök att tvinga till något annat, hvad det vara månne, skulle, såsom försök betraktade, blifva straff-fria.

Detta är så mycket egendomligare, som det fordras bra litet juridisk fantasi för att kunna konstruera upp en mängd fall, då man ovilkorligen nödgas erkänna, att det måste vara minst lika straffbart att försöka tvinga till det eller det som till arbetsinställelse. Jag vill blott taga ett exempel. Om en person försöker tvinga en annan att begå stöld, men denne står emot, och försöket misslyckas, då blir icke den förre efter den nya lagstiftning, som

här är ifrågasatt, belagd med straff. Om en person försöker tvinga en annan att begå mord, men denne står emot och icke går in derpå, blir försökaren icke med straff belagd. Men om en person försöker tvinga en annan till arbetsinställelse, blir försöket såsom sådant belagdt med straff. Jag kan icke se, att detta är konsekvent. Skall man i detta fall belägga försök att tvinga med straff, då synes det mig, att man borde ha tagit steget fullt ut och belagt med straff försök att tvinga öfver hufvud taget, det må nu vara till arbetsinställelse eller till något annat. Detta är en af mina anmärkningar mot utskottets betänkande.

Ang. ändrad lydelse af §§ och 24 §§ i 15 kap. strafflagen.

(Forts.)

Den andra är, att såsom utskottets betänkande nu är affattadt, innebär det en principiell och genomgående brytning med de grunder, på hvilka vår lagstiftning hittills varit byggd i fråga om försöksbrott.

Om herrarne genomläsa de paragrafer i strafflagen, som handla om försök, d. v. s. de paragrafer, som belägga försök med straff, så skola herrarne finna, att vår svenska strafflag i allmänhet varit ganska betänksam att belägga försöksgerningen med straff, och vidare att i de fall, der vår lag verkligen belägger försök med straff, der fordrar också i regel vår lag, att försöket skall vara så fullbordadt, så objektivt fullständigt, att det endast och allenast beror på andra omständigheter än gerningsmannens egen vilja, att försöket icke blir fullbordadt. Till och med så svåra brott som försök till mord, försök att spränga i luften hus eller bostäder och dylikt beläggas icke med straff i annan händelse, än att gerningens fullbordan hindrades endast af omständigheter, som voro af gerningsmannens vilja oberoende.

Vår svenska lagstiftning ställer sig således i afseende på försök på den ståndpunkten, att den fordrar, att gerningsmannen skall hafva gjort allt hvad på honom ankommit — det skall hvarken i vilja eller gerning fattas honom något — och att det endast skall hafva berott på *andra* omständigheter, att försöket icke blifvit fullbordadt. Den lemnar försökaren straff-fri, så länge den möjligheten är öppen, att försökets misslyckande till äfventyrs berodde derpå, att hans onda vilja icke var så intensiv och i följd deraf hans handlingskraft icke så stark, att det blef någon effekt.

Ser jag åter på detta lagutskottets betänkande, finner jag, att denna princip skulle öfvergifvas. Ty vid de försöksbrott, hvarom här är fråga, är klart, att man icke kan tala om att försökets fullbordan förhindras af omständigheter, som varit af försökarens vilja oberoende. Tvärtom torde i många fall kunna förutsättas, att försökets misslyckande berott mycket väl derpå, att gerningsmannen icke varit tillräckligt intensiv i sin vilja, att han icke försökt riktigt med kläm, att han icke varit tillräckligt aggressiv i sitt uppträdande, så att den, mot hvilken han sökte utföra tvang, möjligen kunde tänka, att hotet icke var så allvarligt menadt. Försökets misslyckande kan ha berott på en viss svaghet i försö-

Ang. ändrad karens uppsåt. Men här skall försök straffas, äfven om så var lydelse af ²² förhållandet, under det att vår svenska lag i öfrigt icke vill be- och ^{24 §§ i 15} lägga sådana försök med straff.

kap. straff-
lagen.

(Forts.)

En annan anmärkning, som jag vill göra mot detta lagstiftningsförsök, är, att det skulle — så vidt jag förstår — i sin tillämpning medföra ganska mycken osäkerhet och oklarhet.

Såsom 22 § i 15 kap. nu lyder, straffas efter detta lagrum den, som tvingar någon genom våld eller hot att något göra, etc. Nu skulle försök att tvinga med våld eller hot straffbeläggas, när det vore fråga om tvång till arbetsinställelse. Nå väl, här skulle det icke blifva så synnerligen svåra lagtillämpningskasus, när det användes våld. Men annorlunda ställer sig saken, efter min uppfattning, när den, som försökt tvinga den andra, gjort det genom att använda hot. Der tror jag verkligen lagtexten blefve sådan, att tillämpningen skulle blifva ganska oviss och sväfvande. Det finnes åtskilliga ställen i strafflagen, der ordet »hot» förekommer. Men på alla andra ställen utom i tvångsparagraferna har ordet »hot» med sig en annan karakteriserande och inskränkande bestämning. Det står på vissa ställen: »hot, som innebär trängande fara»; på ett annat ställe — 23 § i 15 kap. —: hot med brottslig gerning; således bestämmingar, som närmare begränsa begreppet hot. Men i denna paragraf förekommer uttrycket »hot» enbart.

Nu kan man invända mot mig: ja, men uttrycket hot utan några närmare bestämmelser står ju redan i paragrafen; således är lagtillämpningen redan nu oviss och osäker. Härpå svarar jag, att det visserligen är sant, att uttrycket »hot» förekommer i 15 kap. 22 § strafflagen; men just därför, att enligt denna § endast *fullbordadt* tvång straffas, blifva de fall, i hvilka det kan komma i fråga att tillämpa detta lagbud, jemförelsevis få, och hotet får sin belysning och sitt fullkomligt bestämda begrepp i de konkreta fallen, just derigenom att det fordras, att sjelfva brottet skall lyckas. Annorlunda blir förhållandet, om paragrafen skall utsträckas till att beröra alla de fall, i hvilka försök till tvång förekommer. Om vi då fråga, hvilken betydelse ordet hot i *det* sammanhanget har, då blir det, såsom en föregående talare sade, ganska svårt att kunna säga, hvar gränsen ligger mellan tvingande hot och ett mer eller mindre aggressivt försök att inverka på någons öfvertygelse.

Slutligen vill jag emot detta lagförslag rigta den anmärkningen, att, så vidt jag kan finna, förslaget går vida utöfver hvad från motionärens egen synpunkt bort kunna anses tillräckligt för ändamålet. Man vill med straff belägga försök till tvång att delta i arbetsinställelse eller att hindra någon att återgå till arbete eller att öfvertaga erbjudet arbete i de fall, då sådant försök enligt paragrafens föreslagna lydelse skulle ske antingen med våld eller med hot. Låt om oss då antaga, mina herrar, att försöket skett medelst våld. Ja, då hafva vi i 14 kap. strafflagen straffbestämmelser för detta brott, och den omständigheten, att våldet begåtts

för att tvinga någon till arbetsnedläggelse, blir naturligtvis vid straffets utmätande, såsom rättvist är, uppfattad såsom en försvärande omständighet. I hvarje fall blir ju detta våld redan nu belagdt med straff, och detta straff är så pass strängt, att det äfven för lindrigare våld kan uppgå till 6 månaders fängelse. Är icke detta tillräckligt? Men det invändes då: ja, men denna våldshandling är, såsom våld betraktad, icke underkastad allmänt åtal, hvilket deremot skulle blifva fallet med detta försöksbrott, som skulle upptagas i 15 kap. strafflagen. Ja, är det ingenting annat man vill uppnå, kan man ju i 14 kap. strafflagen stadga, att sådant våld, som der beröres, må vara underkastadt allmänt åtal i detta särskilda fall. Detta skulle åtminstone stå i konsekvens med den lagstiftning, som man för några år sedan företog, då tvångsbrott gjordes till föremål för allmänt åtal, när de bestå i tvingande att deltaga i arbetsnedläggelse eller i öfrigt afse hvad som enligt lagförslagets uppfattning kan betecknas såsom arbetstväng. På samma sätt, om någon försöker tvinga en annan till arbetsnedläggelse genom hot; då hafva vi att tillämpa 23 § i 15 kap. strafflagen, som talar om det straffbara hotet och härför bestämmer straff, som äfven här kan uppgå till 6 månaders fängelse. Om man nu häremot invänder, att detta brott icke hemfaller under allmänt åtal och att därför det åsyftade målet icke vinnes, så svarar jag: är det ingenting annat, som fattas, så kan man i konsekvens med hvad förut skett göra dessa brott till föremål för allmänt åtal, när de ske i nu ifrågakvarande syfte.

Det är dessa skäl och omständigheter, som gjort, att jag för min del icke kunnat biträda utskottets förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka afslag å detsamma.

Uti herr Husbergs anförande instämde herrar *Zetterstrand*, *Zotterman*, *Eriksson* i Bäck, *Andersson* i Upsala, *Waldenström*, *Centerwall*, *Broström*, *Ericsson* i Vallsta, *Persson* i Tällberg, *Hansson* i Solberga, *Aulin*, *Thylander*, *Hammarström*, *Nydahl*, *Johnson* i Bollnäs, *Bromée*, *Norberg*, *Norman*, *Styrlander* och *Wavrinisky*.

Herr Eriksson i Elgered: Med afseende på textens innebörd af detta lagförslag, om det nu skulle genomgå Riksdagens skärseled och blifva lag, synes det mig, på sätt redan de två föregående talarne betonat, falla sig ytterst svårt att tillämpa lagen på de här omförmälda försöken till brott. Det har i synnerhet af herr Husberg så klart konstaterats, att svårigheter dervid måste uppstå, att det sannerligen förefaller mig hardt när högst besynnerligt, att lagutskottets medlemmar med undantag endast af reservanterna hafva kunnat tillstyrka förslaget. Det måste ju alltid komma att bero på domstolens och domarens personliga och subjektiva uppfattning; domstolen skulle ju, åtminstone i många fall, icke få

Ang. ändrad lydelse af 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen.

(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse af 22
och 24 §§ i 15
kap. straff-
lagen.

(Forts.)

några klara fakta att stödja sig på. Uppenbart är också, att domstolarne skulle komma att gifva en högst olika tolkning åt lagen, och ville en åklagare och en domstol begagna sig af den ifrågasatta lagen i dess strängaste utsträckning, är det mycket antagligt, att de skulle vara i stånd att fälla en person efter denna §, oakadt han i verkligheten endast gjort sig skyldig till en helt ringa förseelse. Men härtill kommer, att detta förslag rent af går så långt, att jag håller före, att det kommer att ingripa i sjelfva föreningsrätten. Föreningsrätten tillåter ju fackföreningsrörelsen. Om nu en medlem af en sådan fackförening händelsevis blir strejk-brytare och man tillika förutsätter, att fackföreningens stadgar förbjuda detta under någon mer eller mindre hotande form, så skulle det kunna hända, att man blott med åberopande af dessa fakta skulle kunna fälla en person, som vågade förehålla honom detta.

Jag vill också framhålla en annan omständighet, som står i sammanhang härmed, och det är den svårighet, som lagens tillämpning sedermera skulle erbjudas. Hvarje ny princip, som tillskapas och införes i vår lagstiftning, och i strafflagar icke minst, måste vara af den beskaffenhet, att den uppbäres af det allmänna rättsmedvetandet och att svenska folket i sin helhet kan gilla dess principer. Man må nu tala huru mycket som helst om de öfvergrepp, som från arbetarnes sida begås, men säkert är dock, att icke svenska allmänheten på landsbygden och lika litet i städerna torde gilla sådana rättsprinciper, på hvilka detta förslag är grundadt. Och skall en sådan lag tillämpas utan att vara uppburen af svenska folkets rättsmedvetande, tror jag för visso, att den svenska nationen med sin urgamla frihet skall taga ut sin rätt, i det allmänna opinionens ovilja mot denna lag varder allt för stark och förherskande.

Det skall också blifva svårt att konsekvent tillämpa denna lag, som i sig innebär de största inkonsekvenser. Gifver man den samma en vidsträckt tillämpning, kommer den att tillskapa ovilja hos arbetsklassen, en ovilja, som redan begynt, men som skall taga en sådan omfattning, att man knappast kan tänka, huru det skall sluta. Tillämpar man åter icke lagen, ja, då blir följden blott den, att man tillskapar missaktning för lagar, som äro sådana, att de icke kunna tillämpas. I hvilket fall som helst synes det mig, som om klokheten borde bjuda Riksdagens Andra Kammare att lyssna till de båda framstående jurister, som hafva uttalat sin reservation mot denna utskottets hemställan, å hvilken jag, herr talman, ber att få yrka afslag.

Herr Pehrsson i Åkarp: Herr talman, mina herrar! De betänkligheter, som lagutskottets vice ordförande uttalat, må i viss mån hafva sitt berättigande, om man ser saken endast från teoretisk och juridisk synpunkt. Jag är icke så bevandrad i lagkunskap och har icke heller varit i tillfälle att så sätta mig in i de för straffrätten i allmänhet gällande principer, att jag med till-

räcklig kraft kan framhålla min motsatta mening, men för att styrka, att det i vår nuvarande lag finnes fall, der försök till brott äro stälda på samma straffnivå som sjelfva den brottsliga gerningen, vill jag blott hänvisa till 8 kap. 10 § och 11 kap. 10 § strafflagen. De brott, som här afses, äro visserligen af svår beskaffenhet, men jag vill fråga, om icke också ett brott mot den enskildes medborgerliga frihet, det må nu gälla hans religiösa åskådning eller hans ekonomiska verksamhet — jag vill fråga, säger jag, om icke ett sådant brott också får räknas till de svårare.

Ang. ändrad lydelse af 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen.

(Forts.)

Den nuvarande lagstiftningen räcker icke till att i här afsedda fall fullkomligt skydda den enskildes medborgerliga frihet. Mig synes också, att detta förslag står i fullkomlig konsekvens med hvad Riksdagen förut i detta fall beslutit, senast år 1897. Hvad man genom sistnämnda lagändring då åsyftade, men, enligt hvad erfarenheten visat, icke vunnit, det tror jag, att man skulle vinna just genom föreliggande lagändringsförslag. Flere fall hafva under den sista tiden inträffat, der våldet att tvinga personer till arbetsnedläggelse tagit sig uttryck i misshandel af ganska svår beskaffenhet, utan att våldsverkarne kunnat straffas, blott därför att våldet icke gjort åsyftad verkan, i ty att arbetaren blifvit qvar vid sitt arbete. Enligt nu gällande lag har något straff icke kunnat ådömas. Många andra fall finnas också, der arbetarne hafva varit utsatta för tvång genom våld, hot och misshandel, men antingen hafva dessa arbetare derefter lemnat arbetsplatsen och orten eller också hafva de öfvergått till de strejkande, och i båda fallen är lagen nu alldeles kraftlös, därför att ingen åklagare har rätt att ingripa, då ingen angifvare finnes. Det är nemligen alldeles tydligt, att arbetarne, hvilka blifvit utsatta för tvång och sedan öfvergått till de strejkande, icke våga uppträda såsom angifvare, af rädsla för det tvång, som fackföreningarna utöfva.

Ser man frågan från rent praktisk synpunkt, så finnes väl egentligen ingen skillnad på de fall, då någon söker att genom misshandel eller annat svårt tvång drifva en arbetare från hans arbete, ty brottet är, enligt min mening, alldeles detsamma, vare sig arbetaren blir qvar eller han lemnar sitt arbete. Enligt nuvarande lagstiftning är emellertid den, som utöfvat tvånget, straffbar endast i det sista fallet, om arbetaren lemnar sitt arbete, hvaremot en sådan person icke är straffbar, om arbetaren stannar qvar i sitt arbete.

Den fackföreningsrörelse, som yttrar sig på det sättet, att den lägger tyranniska band på den enskilde medborgarens frihet att råda öfver sig och sin arbetskraft och för öfrigt i många andra fall på ett oförsynt och om mindre humanitet vittnande sätt gör obilliga anspråk gällande mot arbetsgifvarne, denna rörelse står, enligt min åsigt, under en mycket osund, för att icke säga samhällsvådlig, ledning, och det är därför också min mening, att man just för *dylika* fall bör vidtaga särskilda lagstiftningsåtgärder. Det är detta, mitt lagförslag afser.

Ang. ändrad
lydelse af 22
och 24 §§ i 15
kap. straff-
lagen.

(Forts.)

Man har här vid tillfällena, då liknande frågor förevarit, talat om hur gerna man skulle vilja lagstifta i denna riktning, men att man icke kan träffa den, som man egentligen vill träffa. Detta har flera gånger i denna kammare framhållits från olika läger. Jag tror emellertid, att man just genom den lagbestämmelse, jag föreslagit, skulle vinna det åsyftade målet, ty man skulle derigenom träffa egentligen dessa herrar agitatorer och uppviolare, som ställa till oreda mellan arbetsgifvare och arbetare.

Jag bör ju äfven söka att i någon mån bemöta, hvad de föregående talarna yttrat mot det nu föreliggande förslaget.

Den förste talaren, herr Holmgren i Varnhem, yrkade afslag. I sitt anförande nämnde han emellertid, att han visserligen förmodade, att mitt lagförslag varit förestafvadt af fosterlandskärlek. Ja, jag har framlagt detta förslag icke endast med hänsyn till *arbetsgifvarens* bästa, utan min bestämda åsigt har varit, att förslaget skulle i främsta rummet blifva till *arbetarnes* bästa. Jag har velat skydda dessa redlige arbetare i deras sträfvanne att slå sig fram på ett ordentligt och redbart sätt, ty det kan en arbetare i dessa dagar göra utan att använda våldsmedel i form af hot eller tvång.

Samme talare sade vidare, att mitt lagförslag måste vara grundadt på någon obegriplig tankegång. Ja, det tillkommer icke mig att döma deröfver, men från min sida sedt att döma öfver innehållet i talarens anförande, vet jag icke, om *hans* tankegång kan sägas vara mera begriplig.

Jag har icke utan vidare kastat denna motion in i kammaren, utan jag har förut gjort grundliga undersökningar angående förhållandet på de platser, der händelserna timat, och har jag inför lagutskottet med rättegångsakter fullständigt styrkt, att det just förhåller sig på det sättet, att lagen icke är tillämplig i sådana fall, der den brottsliga gerningen är rigtad mot en arbetare, som är nog stark att i allt fall stå kvar vid sitt arbete, trots den påtryckning och det tvång, för hvilka han är utsatt. Den brottslige kan icke i detta fall dömas till straff. Har han emellertid gjort sig skyldig till misshandel, dömes han naturligtvis såsom för vanlig misshandel, men det ligger väl dock en mycket större fara uti den viljeyttring, som gjort sig gällande i det af honom använda tvånget.

En annan talare nämnde, att man skulle lägga märke vid och taga hänsyn till de principer, som lagutskottets vice ordförande här uttalat. Ja, det får man ju göra. Jag så väl som säkerligen alla denna kammarens ledamöter taga stor hänsyn till denne mans ord, men jag vill dock gifva till känna, att mitt lagförslag är visst icke formuleradt utaf mig sjelf, utan har blifvit underkastadt pröfning af jurister, som sannolikt besitta lika stor juridisk kunskap och som jag vet stå lika högt på embetsmannabanan som lagutskottets vice ordförande.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Svensson i Karlskrona: Herr talman, mina herrar! Jag har alltid haft den tanken, att man bör häfda arbetarens fria ställning i samhället, och jag har därför vid flera föregående tillfällen förklarat mig icke kunna vara med på föreslagna åtgärder, som gått i en motsatt riktning. Det nu föreliggande förslaget anser jag mig emellertid kunna biträda, och detta af den anledningen, att detsamma, enligt min åsigt, just innebär skydd för arbetets frihet och utgör ett effektivt skydd mot brottsliga tilltag af den beskaffenhet, att man måste söka råda bot för desamma. Jag vill visserligen icke vara med om att hindra arbetare från att genom strejk eller på annat sätt söka förskaffa sig bättre lefnads-vilkor eller bättre arbetsförhållanden, men jag vill icke heller vara med om att dessa strejkledare och deras lejda bulvaner hindra en ärlig arbetare från att gå till sitt arbete, att åtaga sig arbete, då det erbjudes honom, eller att återgå till det arbete, han lemnat. Jag kommer i håg från min barndom någonting, som talas i gamla katekesen om att den, som tager ifrån sin nästa hans näring, han dräper honom. Just sådana försök är det, som dessa lejda bulvaner vilja framdrifva.

Jag har icke följt den förste talaren i hans irringar genom grekiska och romerska historien, hvilka slutade med, att han talade om en berättelse från nationalkonventet i Paris 1793. Han sade, att en talare vid ett tillfälle der frågade, om någon förständig människa i konventet skulle kunna vara med om ett förslag, som der blifvit framlagdt, och ville naturligtvis dermed åsyfta, att ingen förständig människa i denna kammare skulle kunna vara med om det nu föreliggande lagförslaget. Ja, mina herrar, äfven med fara att blifva rubricerad såsom oförständig skall jag likväl på det varmaste yrka bifall till utskottets förslag.

Denne talare sade också, att man icke kan straffa bara försök och den onda viljan, ty öfver *den* dömer en annan domare än den världslige. Ja, är det bara fråga om att bedöma viljan, tror jag näppeligen, att en världslig domare skall våga sig på detta, men om denna vilja yttrar sig i handling, då, mina herrar, blir förhållandet ett helt annat.

Lagutskottet har uti sitt förslag hemställt, att »lag samma vare, der man, på sätt nu är sagdt, försöker tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse» etc., men detta: *hvad nu är sagdt*, det är, att man tvingar någon genom våld eller hot. När detta tvång just visar sig i våld eller hot, anser jag, att det är på sin plats, att samhället träder emellan och sätter straff för dylika försök. Vid motionens behandling i lagutskottet visade äfven motionären, att sådana förhållanden förlidet år egt rum, utan att den kunnat träffas af lagens arm, på sätt som bort ske. Han visade, att då vid kolarbetarestrejken i Malmö en arbetare erbjudits arbete och äfven åtagit sig detsamma, försökte en utaf fackföreningen utskickad person att icke allenast med hot, utan äfven med våld

Ang. ändrad
lydelse af 22
och 24 §§ i 15
kap. straff-
lagen.

(Forts.)

Ang. ändrad lydelse af 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen.
(Forts.)

hindra denne arbetare från att antaga arbetet. Denne hade dock tillräcklig fysisk och moralisk motståndskraft att icke låta tvinga sig. När frågan sedermera kom till rådstufvurätten i Malmö, så, enär det icke blifvit konstateradt, att denne arbetare icke mottagit arbetet, och han sålunda icke kunde anses hafva hindrats från att mottaga detsamma, kunde den tilltalade, oaktadt han erkände, att han hade begått våld mot arbetaren i fråga och att han mot betalning af fackföreningen åtagit sig att hindra arbetaren från att mottaga arbetet, icke dömas till annat straff än enligt 14 kap. strafflagen, eller till 2 månaders fängelse.

Ett likartadt förhållande har äfven konstaterats vid strejken vid Furulund, der en af de strejkande sökte att hindra en person från att mottaga arbete. Äfven denne blef öfverfallen med våld, och det till och med ganska svårt våld, ty åklagaren yrkade ansvar å gerningsmannen för begagnande af lifsfarligt vapen. Denne hade nemligen begagnat en mycket stor knölpåk och dermed piskat upp arbetaren. Men äfven i detta fallet hade arbetaren nog stor motståndskraft att icke låta tvinga sig att afstå från arbetet.

Herr vice ordföranden i lagutskottet säger, att vår lag icke känner till straff för enbart försök i annat fall, än der det berott af en annan omständighet än den brottsliges egen vilja, att brottet icke gått i fullbordan. Ja, det är sant, men äfven när förhållandet är sådant, att den person, som blifvit utsatt för tvånget, i ett visst fall eger nog motståndskraft att kunna motstå detsamma, så beror det ju icke på den brottsliges egen vilja, att han icke kan genomföra densamma, och bör man då icke i alla fall göra allt hvad man kan för att få ett dylikt tvång vederbörligen straffadt? Jag hemställer till herrarne, om det icke är upprörande, att en arbetare icke kan få lifnära sig och sin familj, blott därför att en fackförening behagat dekretera strejk och de strejkande sedermera göra allt hvad de kunna för att hindra arbetaren från arbete.

Utskottets vice ordförande talade slutligen äfven om, att det skulle vara alldeles obilligt att komma fram med ett lagförslag i förevarande afseende, då andra försök, såsom t. ex. försök att tvinga en person att begå mord eller stöld, icke äro straffbara. Jag vill icke tvista med honom, om så är förhållandet, att dylika försök ej kunna straffas, men de borde åtminstone kunna straffas, och det ganska strängt ändå. Jag har aldrig heller hört talas om att någon försökt tvinga en annan att begå mord eller stöld, utan möjligen att det förekommit öfvertalningsförsök i sådant afseende, men att sådana försök i allmänhet, då de icke lyckas, icke straffas, det veta vi.

Herr talman! Då detta lagförslag icke är riktigt mot arbetarnes frihet, utan utgör en lag till förmån för denna frihet, skall jag anhålla att på det kraftigaste få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Det finnes ett

gammalt ordspråk — och jag må undra, om det icke återfinnes äfven i andra språk än vårt eget — som säger: enighet ger styrka, och detta ordspråk, sant i sig sjelft, har ju nästan erhållit rangen af ett moraliskt axiom, derigenom att man plägar låta sedelärande berättelser för det slägte, som skall uppfostras, innehålla just parafrafer af sjelfva ordspråkets innebörd.

*Ang. ändrad
lydelse af 22
och 24 §§ i 15
kap. straff-
lagen.
(Forts.)*

Det är denna sats, som arbetarne, kroppsarbetarne, på de sista tiotalen år tillegnat sig, först utomlands och sedan äfven hos oss. Det är väl också väsentligast genom arbetarnes fasta enighet och deras allt mera tilltagande sammanslutning för gemensamma och medvetna ändamål, som det har lyckats dem att under senare åren väsentligt höja sin egen klass. Det må vara sant, att dertill kan hafva bidragit mycket annat, dertill kunna hafva bidragit uppförande folklärare, dertill kunna hafva bidragit energiska moralister. Men först och främst är det dock arbetarnes egen sammanslutning, som är den väsentliga faktorn. Den sammanslutningen är det, som har ovillkorligt och oåterkalleligt satt arbetarefordringarna på den politiska dagordningen. Den sammanslutningen är det, som gör, att de viktigaste bland de ständigt återkommande frågorna dock äro de, som samla sig om hufvudfrågan: det sociala spørsmålets lösning. Om man nu frågar, huruvida denna sammanslutning är ett godt eller icke, så svaras från ett visst håll: det är dock den, som också är anledningen till de obetänksamma arbetsinställelserna, till de många hufvudlösa åtgärderna ifrån arbetarnes sida, och det är då först och främst fackföreningsväsendet, som man vänder sig mot. Det synes vara en beständig kontrovers mellan arbetsgifvarne och deras talemän å ena och arbetarne och deras talemän å andra sidan, detta, om det är fackföreningarna, som uppmuntra och egga till strejkerna, eller icke. Jag hade en gång att inför en myndighet söka utreda den frågan. Och då jag icke sjelf kände mig besitta tillräcklig auktoritet, så vände jag mig till ett par personer, som med mycken iakttagelse och mycken uppmärksamhet hade följt med hithörande förhållanden, och frågade dem om deras uppfattning. De svarade mig, att det måste af hvarje opartisk iakttagare erkännas, att både i utlandet och hos oss man icke med fog kan tillvita fackföreningarna att uppmuntra och uppegga till de hufvudlösa strejkerna. Och de tillade ett argument, som synes mig ganska påtagligt, nemligen att fackföreningsväsendet numera utbildat sig derhän, att ett moraliskt understöd från en fackförenings sida vanligen eller åtminstone ofta anses innebära ett löfte om äfven ekonomiskt understöd, och då det ekonomiska understödet ju icke är så lätt för kroppsarbetarne att gifva, betänka de sig nog två gånger, innan de först lemna det moraliska. Emellertid tror jag, att om arbetsgifvarne äro utsatta för ett sådant slags synvilla, som ofta nog uppkommer genom de egna intressenas inspelande inverkan, så saknar likväl icke deras uppfattning en viss anledning i de yttre omständigheterna. Det är den anledningen,

Ang. ändrad
lydelse af ²²
och 24 §§ i 15
kap. straff-
lagen.

(Forts.)

att massrörelser ofta äro af en, så att säga, epidemisk art, att då en strejk blifvit ordnad, ledd och förd till ett lyckligt resultat genom exempelvis en fackförenings medverkan och ledning, så händer det ofta nog ibland mera oskolade arbetaregrupper, att den känslan öfversvallar: »vi böra få det lika bra», och så ställer man till en strejk utan tillräckliga förutsättningar, utan tillräckligt omdöme och förnuftig ledning. Men det måste väl erkännas, att det icke kan vara riktigt att förevida fackföreningsväsendet äfven de strejker, med hvilka fackföreningarna icke haft något att göra, låt vara, att utan deras vilja och vetande en strejk eller flera strejker uppkommit såsom en följd af en strejk, som de hafva ledd.

Det förefaller mig, som om det ärade lagutskottet hade intagit en något för utpreglad ståndpunkt på arbetsgifvarnes sida i fråga om sin syn på fackföreningsväsendet. Då utskottet säger, att «för antagande af den sakliga ändring, som innefattas i motionärens förslag, talar ock kraftigt den för hvarje år allt mer framträdande nödvändigheten att söka stäfja det ofog, som fackföreningar och strejkledare bedrifva genom att framkalla eller befordra oberättigade och för arbetarne ej mindre än för arbetsgifvarne skadliga arbetsinställelser», så synes mig detta vara ett omdöme, ett naket påstående, som ifrån ett utskotts sida, då det framställts, bort föregås af utredning, innehållande klara och bestämda fakta. Det förefaller mig också, som om utskottet har sett skeft på saken, då det i nästa punkt anför i sammanhang med denna motion, att »allmänt kända tilldragelser i vårt land under nästlidet år hafva än ytterligare bestyrkt den erfarenhet, som förut vunnits derom, att nu gällande lagbestämmelser äro otillräckliga i sådant afseende». Jag misstager mig säkert icke, om jag antager, att dessa allmänt kända händelser hufvudsakligen reducerat sig till den s. k. Svedala-strejken, som synes hafva på åtskilligt håll betagit förmågan att se lugnt och betänksamt på hithörande saker. Men så vidt jag kan finna, innebär Svedala-strejken på intet sätt någon uppfordran till att öfverväga ett sådant yrkande, som den nu ifrågasvarande motionen innehåller. Den kan innebära en uppfordran att öfverväga, huruvida en lagstiftning skulle vara lämplig, som satte hinder mot ett plötsligt öfvergifvande af arbetet med uppenbar och omedelbar fara för skadegörelse, men jag kan icke fatta, att, om det är på den strejken utskottet syftar, den kan föranleda till något sådant resultat, som lagutskottet vill åstadkomma.

Att lagutskottet gått något för hastigt till väga, har ock af herr Husberg på ett förträffligt sätt uppvisats, då han påpekat, huru lagutskottet farit fram, om jag så får uttrycka mig, med de regler och principer, som hittills gällt i vår strafflagstiftning. Sjelfva den synpunkt, som hittills varit ledande för bedömande af försöksbrott i svenska strafflagen, uttryckes på ett mycket tydligt och klart sätt i några få rader i den gamla lagkomiténs grundläggande arbete. De lyda så: »Om ock följden af en gerning genom

en af gerningsmannens vilja oberoende omständighet och således tillfälligtvis uteblifvit, är det dock emot andan af de nordiska nationernas äldre lagstiftningar och emot folkens rådande begrepp stridande att utur lagstiftningens gebit utesluta inflytelsen af de på mångfaldigt och ofta omärkbart sätt å utgången af ett företag inverkande yttre omständigheter. Alla de grunder, som för ogillande af en ytterlig stränghet i strafflagen i allmänhet kunna anföras, gälla ock emot lika bestraffning af blotta försöket som af det fullbordade brottet.» Den ärade motionären har nyss velat åberopa ett par hittills befintliga strafflagsrum till förmån för sin motion. I fråga om det ena, 8 kap. 10 §, kan jag åtminstone icke fatta, huru han kan åberopa det, ty så vidt jag finner, är det tydligt, att detta lagrum tvärtom innehåller en lägre straffsats för försök än den, som innehålles för det fullbordade brottet i nästföregående paragraf. Han anförde vidare 11 kap. 10 §; men äfven detta exempel synes mig helt och hållet misslyckadt, ty om man läser paragrafen, finner man, att den handlar om hemfridsbrott och stadgar allmänt straff för detta, men att i sista punkten straffet betydligt höjes genom ett tillägg, som uttryckligen låter brottskonstruktionen blifva en helt annan, i det hemfridsbrottets föröfvande skall hafva ett specielt svårt syftemål: att annan våldföra. Jag har svårt att förstå, att den lagstiftning, som här af motionären och utskottet sättes i fråga, kan med rätta kallas för annat än en verklig klasslagstiftning, en fullkomlig undantagslagstiftning. Herr Husberg har uppvisat, huru man genom att införa ett sådant försöksstraff som detta skulle ifrån en kategori utaf brott undantaga ett visst område, som dock till karakteren skulle vara alldeles lika med det man lemnade ostraffadt, och sätta straff för det förra. Han valde några exempel, om hvilka herr Svensson förklarar, att han icke visste, huruvida de voro rigtiga. Herr Svensson kände icke, huruvida icke försök till att tvinga annan till brott, till mord, till stöld vore straffbara efter vår lagstiftning. Om herr Svenssons kamrater i lagutskottet icke heller till äfventyrs veta så pass mycket om dessa för bedömandet af denna frågas viktiga förhållanden, så synes mig derigenom en viss förklaring på, huru utskottsbetänkanden kunna hafva tillkommit, vara funnen.

Visserligen är jag temligen öfvertygad, att mina svaga ord icke lära framkalla annat än en ringa luftdallring mot den levande mur, som allt mera för hvar dag tjocknar omkring det rena egoistiska klassintresset, men jag tror dock, att det bör finnas grupper äfven inom majoriteten i denna kammare, som ännu kunna vara villiga att betänka, huru långt man dock går, hvilket betydande steg man dock tager genom att ingå på ett sådant förslag som detta. Orättvisa beskattningslagar, som träffa en viss klass, äro utan tvifvel farliga, äro utan tvifvel orätta. Men det är värre, i fall man utaf strafflagen, som skulle vara ett värn omkring samhället i det hela mot dess farliga individer, bygger palissader mel-

*Ang. ändrad
lydelse af 22
och 24 §§ i 15
kap. straff-
lagen.
(Forts.)*

Ang. ändrad lydelse af 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen.

lan den ena klassen och den andra, *kring* den klass, som har magt och som har egendom, *mot* den klass, som saknar magt och saknar egendom.

(Forts.)

Herr talman! Jag yrkar afslag på utskottets betänkande.

Herrar *Höjer*, *Thor* och *Eriksson* i Qväcklingen instämd häruti.

Herr Redelius: Då jag, herr talman, min pligt likmätigt, för min del vill försöka försvara det af flere talare anfallna lagutskottet, ber jag att få begagna mig af min rättighet att begränsa frågan till det, som i verkligheten föreligger. Jag vill därför icke följa den föregående talaren på den stråt, han vandrade på, då han talade om föreningar, om klasser och klassintressen och dylikt. Jag vill lemna det. Icke heller vill jag följa den förste talaren på hans väg till Rom och Grekland, likasom jag lemnar å sido den frågan, huruvida vårt samhälle skulle vara på förfall, därför att så många lagförslag väckas. Om någon har den meningen, att det skulle beteckna förfall, synes det mig, att han icke borde komma fram med många lagförslag med yrkande om ökade straffbestämmelser i allehanda riktningar. Icke heller vill jag inlåta mig på frågan om strejker. Den hör icke hit. Hvad är det fråga om? Jag ber att ännu en gång få draga kammaren till minnes och särskildt alla, som här talat om allehanda, som icke egentligen hör hit, att här är fråga om försök att tvinga till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbete eller öfvertaga erbjudet arbete. Detta är frågan, och efter den frågan kommer så den andra: skola sådana försök lemnas onöpsta? Eller är det skäligt, att sådana bestraffas? Att de böra kallas förseelser, har till och med en talare, som yrkat afslag på utskottets betänkande, medgifvit, fastän han tillade, att det vore bra ringa förseelse. En förseelse sade han dock att det var. En annan talare åter påstod, att det vore rent förskräckligt att straffa sådan förseelse. Men hvem skulle då drabbas af det ringare eller strängare straffet? Ar det, såsom den siste ärade talaren sade, arbetarne? Nej, jag ber att få betona och starkt understryka, att det är arbetarne, vi vilja skydda. Det är just dem, som vilja arbeta, som vi vilja låta i fred arbeta, på det de må kunna skaffa sig sitt nödiga uppehälle och icke råka i fattigdom och elände. Detta är att observera. Jag ber därför, att ingen må förvrída denna fråga och vända den bakfram.

Den siste ärade talaren yttrade något om palissader och förskansningar, som man ville uppställa mellan arbetarne och egendomsegarne. Jag ber att få fråga, om han då tänker på dessa arbetare, som icke hafva annat att lefva af än sin arbetsförtjenst och hvilka det är fråga om att söka skydda för intrång från annat håll. Jag kan icke finna det vara annat än välbetänt att gifva dem erforderligt skydd mot sådana, som vilja hindra dem från ar-

bete. Och det får jag säga, om det tillåtes mig att göra en afvikning från ämnet, att det skulle vara bra lyckligt, om dessa arbetare vore egendomsegare — jag skulle gerna se, om de vore det eller åtminstone kunde blifva det, men därför fordras, att de få i stillhet och fred utföra sitt arbete, så att de kunna skaffa sig ej blott hvad de för stunden behöfva, utan äfven ett eget hem. Derför synes det mig, att, om man ömmar för arbetarne, man bör vara med på detta förslag för att gifva dem skydd.

Den enligt min mening viktigaste invändning, som kan göras emot förslaget, erkänner jag vara den, som framstälts af lagutskottets vice ordförande. Det är, såsom han erinrat, betänkligt att göra försöket lika straffbart som den fullbordade gerningen. I allmänhet har man ej varit benägen därför, utan skilt på straffet för försök och för fullbordadt brott, men dock ej alltid, utan, såsom här blifvit anfördt, finnes det i åtskilliga fall samma straff stadgad för försök som för fullbordadt brott, såsom om någon hotar med lifsarligt vapen eller spjernar emot, då någon skall häktas o. s. v. Men så sade den högt ärade talaren, att det i sådana fall vore bestämdt, att brottets fullbordande skulle vara förhindradt endast genom omständigheter, som ej vore af gerningsmannens vilja beroende. Ja, det menar jag, att just det vilkoret är för handen i föreliggande fall. Det är just sådana försök, hvilkas fullbordande hindrats af annat än den försökandes egen vilja, som man här vill straffa. Det är verkligen en gerning, en påtaglig gerning, som föröfvats, en som personer kunna se och bevittna; det är icke blott den inre tankegången, som den förste talaren tog sig före att le- kande tala om, utan det är en yttre gerning, såsom om någon öfverfaller med hugg och slag, drager, rycker, hotar med ord, hotar med menliga påföljder, om han dristar sig att göra det eller det, det är sådana försök, som afses, det är uppenbart för hvar och en. Men försöket kan, såsom herr Svensson i Karlskrona riktigt anmärkte, misslyckas i följd af andra omständigheter, såsom om den, som skall tvingas, är för stark, ej blott fysiskt, så att han icke ens för tillfället kan betvingas, utan äfven psykiskt, så att, om han ock för tillfället på grund af underlägsna krafter dukar under, han likväl, så fort han kan göra det, återgår till arbetet. I sådana fall har enligt nu gällande lagstiftning icke förelegat en straffbar gerning, men enligt den ifrågasatta lagförändringen skulle ett sådant försök kunna bestraffas.

Jag kan, såsom jag nämnde, icke förstå annat, än att detta skulle vara till skydd för arbetarne, och om det också blefve till gagn för samhället, så skulle det ju icke vara olämpligt. Men om det blefve till gagn för strejkledarne och deras bulvaner, det lemnar jag derhän. Om det skulle blifva till skada för dem, så må det så ske, ty sådana personer äro för samhället att likställa med skadedjur. Jag tror, att vi böra skydda våra arbetare emot sådana

*Ang. ändrad
tydelse af 22
och 24 §§ i 15
kap. straff-
lagen.*

(Forts.)

Ang. ändrad lydelse af 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen.

och bereda arbetarne förmånen att fritt och i stillhet få förvärfva sitt eget bröd.
Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Lindhagen: Under denna debatt har diskussionen oupphörligen återkommit till tanken på arbetareorganisationen, huruvida denna är till fara för den sociala utvecklingen eller icke. Jag vill taga fasta på denna benägenhet hos diskussionen att återkomma till den frågan, ty på hvars och ens ställning dertill beror det, huru man i stort sedt ställer sig till det nu föreliggande förslaget.

Somliga säga, att det är i arbetareorganisationen, som arbetarne hafva sitt bästa värn, andra åter mena, att arbetareorganisationen bedrifver »ofog» och att den gör arbetarne till »ofria» människor. Detta är sålunda en tvist om olika meningar och kan icke blifva något annat. För min ringa del är jag af den tron, att det är arbetareorganisationen, som med tiden skall göra arbetarne fria, och jag tror, att just den skall taga bort allt det ofog, som den fria konkurrensen — hvilken lagutskottet kallar den lugna ekonomiska utvecklingen — ohejdadt ställer till för alla arbetare och för alla arbetsgifvare, som vilja sina arbetare väl, men ej kunna tillämpa sina grundsatser i följd af denna konkurrens. Detta är nu blott en åsigt, men att föra denna fråga in på strafflagstiftningens område finner jag från min synpunkt vara omöjligt och opåkalladt.

Hvad slutligen den formella eller juridiska sidan angår, så måste jag med herr Husberg i alla delar instämma deri, att den föreslagna bestämmelsen skulle blifva en undantagslag i ett enskildt fall af den mest uppsseendeväckande art. Den strider så fullkomligt mot alla straffregler, och särskildt mot den rättsuppfattning, som vi i vårt land sedan gammalt haft, att jag verkligen häpnar, huru man kan vilja införa ett sådant legaliseradt godtycke i stället för den lagbundna frihet, som varit vår lagstiftnings främsta princip. Jag kan knappt tänka mig annan förnuftig grund för ett sådant stadgande, än att man anser, att vi böra träna oss för en eventuel inkorporering under den ryske tsarens ordhålliga styrelsesätt. Jag får verkligen säga, att tiden är så allvarlig för de små folken, att de böra tänka på viktigare saker än att syssla med småfnaskiga försök att med strafflagsbestämmelser lösa den sociala frågan. Mera än något annat är det viktigt, att de små staterna skaffa ett verkligt fädernesland för sina medborgare, att de på alla sätt vid fäderneslandet binda äfven alla dessa arbetare, hvilkas blod är godt nog att rinna, då det gäller.

På dessa skäl yrkar jag afslag å utskottets hemställan.

Herr Elowson: En ledamot af lagutskottet på Kalmarlänsbänken, herr Redelius, ville återföra diskussionen till det ämne, hvarom

fråga är. Ja, frågan är, mina herrar, såsom utskottet också sjelf medgifver, att upphäfva en grundsats, som vunnit häfd i den svenska kriminallagen, att upphäfva en grundsats, som har sitt stöd i den moderna rättsläran. Denna grundsats är, att, då man företager straffmätning i brottmål, det bör bestämdt skiljas mellan försök till brott och fullbordadt brott.

*Ang. ändrad
lydelse af 22
och 24 §§ i 15
kap. straff-
lagen.
(Forts.)*

Jag skulle i mångt och mycket och i hufvudsak kunna instämma med herr Husberg, den andre talaren i ordningen. Han framhöll på ett förtjenstfullt sätt, huru man måste göra skilnad emellan försök och fullbordadt brott. Jag tror ej, att det är lämpligt, att Riksdagen går att lagstifta i straffrätt utan hänsyn till de principer, som göra sig gällande i rättsläran. Riksdagen beviljar anslag till aflöning åt vetenskapligt bildade rättslärare vid universitet. Dessa utarbета en kriminaljustice, och uti denna kriminaljustice gifvas bestämda regler om huru straff skola mätas.

Man har i rättshistorien funnit, att fordom tillämpats en vedergällningsteori. Denna teori är nu öfvergifven. Staten straffar icke för att hämnas och vedergälla, utan för att rätta och förbättra. Staten straffar därför, att den vill rigta en reagerande verksamhet mot individens brottsliga vilja, mot farligheten i hans vilja. Och då straffet skall mätas, söker kriminaljusticen bestämma, huru farlig den brottsliga viljan är, och staten söker noggrant reglera, att lagstiftningen dervid ej skjuter öfver målet.

Det har framhållits, att försök till brott enligt gällande lag kunna vara straffbara. Ja väl, vår lag upptager sådana försök, men de äro ej i samma mån straffbara som den fullbordade gerningen, och detta är det väsentliga i saken. För jemförelses skull kan man framhålla, huru det i detta hänseende gestaltar sig i fråga om gröfre brott. En person ämnar t. ex. begå ett mord. Han framtager ett mordvapen och rigtar det mot en annan. Om han då fullbordar sitt uppsåt, så att han träffar den andre och dödar honom, så får han ett svårt straff. Om han deremot, oberoende af sin vilja, skjuter miste, får han också straff, men icke så svårt. Skulle hans brottsliga vilja blifva i det afgörande ögonblicket kufvad af den moraliska kraften i hans inre, så att han afstår från brottets fullbordande och afskjuter sitt mordvapen i luften, så får han ännu mindre straff.

Då man inlåter sig på en undersökning och derigenom finner oändliga gradationer i viljan, så bör strafflagstiftningen icke utmäta straffet större, än som betingas af den manifesterade farligheten i viljan. Denna farlighet är mycket mindre vid ett blott försök, än då det kommit så långt som till en fullbordad gerning.

På grund af, herr greve och talman, att här är fråga om att ur svenska strafflagstiftningen aflägsna en grundsats, som för närvarande är erkänd och dessutom väl grundad i den vetenskapliga kriminaljusticen, ber jag att få yrka afslag på lagutskottets nu föredragna utlåtande.

Ang. ändrad
lydelse af 22
och 24 §§ i 15
kap. straff-
lagen.

(Forts.)

Herr Boëthius: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet med anledning af ett här fäldt yttrande, att en lagstiftning sådan som den nu ifrågasatta skulle vara ett skydd för en samhällsklass, arbetsgifvarne, mot en annan, arbetarne, äfvensom på grund af ett annat yttrande, nemligen att en lagstiftning sådan som denna skulle gå ut på att undertrycka vår tids arbetarerörelse, hvilken är så vigtig för arbetsklassens utveckling. Med anledning af dessa yttranden vill jag säga några ord om allmänna principer.

Jag vill då till en början förutskicka det, att jag för min del icke ser i vår tids arbetarerörelse något blott och bart ondt; jag är tvärtom öfvertygad derom, att endast genom denna rörelse har kroppsarbetareklassen kunnat nå sin nuvarande utveckling uti ekonomiskt, moraliskt och intellektuellt hänseende och skall kunna utveckla sig vidare. Men då är det också viktigt, att denna rörelse icke kommer in på afvägar. Hvad är det nu, mina herrar, som utgör arbetarerörelsens styrka. Det är icke blott sammanslutning, icke magt, som åstadkommer detta, utan det är också det, att i följd af kristendomen finnes hos de kristna folken hvad man kallar altruism eller medkänsla för andra, kärleken till nästan, som gör, att man sympatiserar med arbetareklassen, när man ser, att den verkligen söker höja sig. Men tager arbetarerörelsen en sådan riktning, att den går ut på att brutalisera arbetarne, omstörta samhällsordningen, och slår den öfver i orättvisa och förtryck, då kommer denna medkänsla att försvinna, och dermed, tror jag, är arbetarerörelsen dömd till undergång, hvilket jag för min del skulle beklaga.

Hvad är det, som gjort vår tids arbetarerörelse möjlig? Jo, det är en stor frihetsgrundsats, den grundsatsen nemligen, att hvar och en skall ega rätt att förfoga öfver sitt arbete. Denna grundsats har icke alltid varit erkänd i Europa; tvärtom, det mest eklatanta beviset derpå är den fordorm förekommande lifegenskapen, genom hvilken arbetare af vissa klasser voro bundna vid arbetsgifvarens jord. Principen om arbetets frihet är en af 1789 års stora grundsatsar, och i följd af denna princip är det som arbetarerörelsen blifvit möjlig. På denna grund är det, som arbetarne kunnat tillgripa detta medel, strejk, hvilket, så farligt det än är och huru skadligt det än många gånger må vara, jag dock tror understundom vara ett nödvändigt medel.

Men denna frihetsprincip innebär tydligen, att lika väl som jag har rätt att icke arbeta, lika väl måste jag också hafva rätt att arbeta. Skola arbetarne kunna stödja sig på denna frihetsgrundsats, så måste de erkänna den i dess helhet. Vilja de tillämpa den på det sättet, att de säga: »nej, vi acceptera endast den sidan af principen, som ger oss rätt att vägra arbeta; om deremot någon vill arbeta, då ega vi att undertrycka och tvinga honom med våld», ja, då, mina herrar, har arbetarerörelsen lemnat den

enda grundval, på hvilken den kan stå med säkra fötter; den har då satt våld i stället för rätt och kan då icke längre själf söka ett stöd i frihetens princip. Det kan då hända — och jag är öfvertygad om att så går det, i fall ett sådant våldförande af frihetsgrundsatsen griper omkring sig — att det verkligen kommer en reaktion. Upprätthåller man icke denna princip om arbetets frihet *odelad*, då torde följden blifva, att hela denna frihetsprincip kastas bort, hvilket vore till största skada för vår civilisation.

För att detta icke skall ske, erfordras det, att staten eger tillräckliga magtmedel att värna arbetets frihet så väl från ena som från andra hållet, att värna arbetarens frihet, då han vill inom lagens gränser göra strejk, men äfven att värna den arbetares frihet, som vill arbeta. Endast då staten kan göra detta, endast då finnes det en säker grundval för den moderna arbetarerörelsen; i annat fall är den dömd till undergång.

Derför, mina herrar, är det icke ett sant tal, att en sådan lagstiftning som den nu ifrågasatta är rigtad mot arbetarerörelsen. En dylik lagstiftning skulle tvärt om vara det bästa skydd, den bästa garanti för arbetarerörelsen, ty den skulle garantera, att denna rörelse utvecklade sig på ett sådant sätt, som öfverensstämde med samhällets bestånd och med frihetens och rättvisans grundsatser.

Hvad nu specielt angår här föreliggande lagförslag, så måste jag med ledsnad erkänna, att jag icke i det hela känner mig tilltalad af detsamma. Det finnes åtskilligt deri, som icke synes mig lyckligt formuleradt t. ex. användandet af ordet »hot» utan närmare bestämning; jag vill emellertid icke ingå i någon närmare kritik. Hvad jag velat säga är *det*, att om denna lag nu faller, är jag för min del öfvertygad om att frågan kommer igen, ty det har visat sig, att den nuvarande lagstiftningen icke är tillräcklig för att skydda arbetets frihet. Men kommer då en dylik lagstiftning i en mera acceptabel form till stånd, så vill jag med dessa mina ord nu hafva sagdt, att det är orättfärdigt att stämpla en sådan lagstiftning såsom ett attentat mot arbetareklassen, ett attentat mot arbetarerörelsen, då den i själfva verket innebär motsatsen.

Herr Olsson i Stockholm: Jag skall endast fästa uppmärksamheten vid en synpunkt, som, så vidt jag hört, under den föregående öfverläggningen varit mycket litet berörd. Herr Husberg påvisade visserligen, att genom det tillägg, som motionären föreslagit och utskottet tillstyrkt, man ställer frågan om arbetareförhållandena under en undantagslagstiftning; men det är dervid en speciel sak, som herr Husberg icke berörde, nemligen den olikhet inför lagen, hvori man i detta afseende ställer arbetare och arbetsgifvare i förhållande till hvarandra. Det stadgas enligt motionärens förslag straff för försök att tvinga någon till arbetsinställelse.

Ang. ändrad
tydelse af 22
och 24 §§ i 15
kap. straff-
lagen.

(Forts.)

Ang ändrad
lydelse af 22
och 24 §§ i 15
kap. straff-
lagen.

(Forts.)

Men, mina herrar, man har *icke* föreslagit något straff för arbetsgifvare, som försöka tvinga någon till deltagande i arbete. Önskar man verkligen full likställighet inför lagen, så måste ju arbetare och arbetsgifvare i detta afseende fullt jemställas, så att, om någon söker tvinga en person till deltagande i arbete, detta skall vara belagdt med straff lika väl som när någon tvingas att deltaga i en arbetsnedläggelse. Jag vädjar till utskottets ledamöter, huruvida det icke från deras synpunkt vore konsekvent och öfverensstämmande med fordran å likhet inför lagen i detta fall, att förslaget utsträcktes äfven till dem, som försöka att genom hot eller våld tvinga någon att arbeta. Insättes icke äfven en sådan bestämmelse i lagförslaget, så kan man icke påstå, att likhet inför lagen mellan arbetare och arbetsgifvare uppnås.

Den siste talaren framhöll, att det var meningen att värna arbetets frihet, men så vidt jag förstår, kan man icke påstå, att genom detta förslag arbetets frihet blifvit värnad gent emot arbetsgifvarne, så framt man icke i detta fall genomför full likställighet mellan arbetare och arbetsgifvare, och jag får hemställa till den siste talaren, om han icke finner denna anmärkning befogad.

Jag tillåter mig, herr talman, att på denna grund äfvensom på de grunder, som blifvit anförda af herr Husberg, yrka afslag på lagutskottets föreliggande utlåtande.

Herr Henricson: Hittills hafva landtmännen i allmänhet lefvat i godt samförstånd med sina arbetare, och jag tror, att ett sådant samförstånd är ett oefftergiftigt vilkor för en lugn och lycklig utveckling. Men blotta framkomsten af sådana förslag som detta skall, befarar jag, i sin mån bidraga att rubba det hittillsvarande goda förhållandet.

Jag har dessutom trott, att lagstiftningen borde vara byggd på rättvisa och humana principer, men uti föreliggande förslag saknar jag detta underlag, och därför anhåller jag, herr talman, om afslag på utskottets betänkande.

Häruti instämde herr *Olsson* i Mårdäng.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framstälde herr talmannen, enligt de gjorda yrkandena, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag såväl derå, som å den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, visade 108 ja och 93 nej; hvadan alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Efter det herr talmannen för kammaren tillkännagifvit denna utgång af omröstningen, begärdes ordet af

Herr Branting, som yttrade: Jag skall be att få till protokollet antecknad min reservation mot det nyss fattade beslutet, hvarigenom kammarens majoritet på nytt har visat, hvad för slags samverkan med arbetareklassen som ifrån det hållet är att vänta.

Reservation mot det fattade förslaget anmäldes vidare af herrar *Nyström, Höjer, Gethe* och *K. G. Karlsson* i Göteborg.

§ 9.

Vidare föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 19, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om jordegares rätt öfver vatt- Ang. ändring i vissa delar af förordningen om jordegares rätt öfver vatt- net å hans grund den 30 december 1880, dels ock en i anledning af nämnda proposition väckt motion. net å hans grund.

I berörda proposition hade Kongl. Maj:t, bland annat, föreslagit, att § 8 i nämnda förordning måtte erhålla följande ändrade lydelse:

För tillgodogörande af vattenfall eller fors må, utan hinder af hvad i 7 § är stadgadt, i kungsådra byggas; dock ej annorledes än enligt 2, 3, 5 och 6 §§ är medgifvet, ej heller utan att Konungen dertill lemnat tillstånd.

Uti en inom Andra Kammaren af herr *G. F. Berndes* afgifven motion, n:o 216, hade deremot föreslagits, att samma § måtte erhålla denna lydelse:

För tillgodogörande af vattenfall eller fors må, der kungsådra finnes, hvardera strandegaren ega rätt använda en tredjedel af framrinnande vattenmängd, hvaremot en tredjedel, och denna i djupaste vattnet, anses tillhöra kungsådran. Vill strandegare utöfver hvad honom sålunda tillkommer erhålla större mängd vatten, kan sådant i särskilda fall från kungsådran intagas, dock ej annorledes, än enligt 2, 3, 5 och 6 §§ är medgifvet, ej heller utan att Konungen dertill lemnat tillstånd.

Utskottet hade emellertid hemställt, att Riksdagen, med afslag å herr Berndes' förenämnda motion, måtte bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Ang. ändring i
vissa delar af
förordningen
om jordegares
rätt öfver vatt-
net å hans
grund.

(Forts.)

I fråga härom anförde:

Herr Berndes: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag skall endast be att få säga några ord för att motivera framläggandet af min motion.

På grund af en föregående Riksdags skrifvelse har Kongl. Maj:t till innevarande års Riksdag afgifvit en proposition om ändring i den nu gällande vattenrättslagen. Man kunde väl då hafva hop-pats, att denna ändring skulle innebära en förbättring i nämnda lag. Men så synes mig icke vara förhållandet.

I § 2 af den nuvarande lagen står visserligen taladt om att man icke får förnärma annans eller andras rätt. Men hvari består denna rätt? Det vet man icke.

Man skulle äfven hafva kunnat vänta, att i den kongl. pro-
positionen förklarats, hvad som skall menas med kungsådra, att antingen bestämmelserna derom borttagits eller ock förklarats, att sådan skall vara, hvarhelst sådan pröfvas nödig för allmänna ändamål, det må sedan kallas för kungsådra eller allmänt vatten eller fritt vatten, men häruti finnes ingen ändring i den kongl. pro-
positionen. Hela ändringen är, att om man vill bygga i kungs-
ådra, skall man underkasta sig vissa formaliteter. Men hvar lig-
ger kungsådran? Det vet man icke.

Då jag ansåg, att den enda möjligheten för att få rättvisa vid tillgodogörandet af vattenkraften i våra vattendrag vore, att denna beräknades efter vattenqvantiteten, så tog jag mig friheten väcka en motion, hvori jag föreslog, att åt § 8 måtte gifvas annan lydelse. Jag medger, att det är ett fel med min motion, det felet, att jag dermed velat sätta en ny klut på ett gammalt kläde, och jag medger äfven, att den kongl. propositionen har den fördelen, att den icke gör detta, men i stället söker denna att lappa upp förordningen genom en klut af samma gamla shoddy, hvaraf hela den nuvarande förordningen består.

Lagutskottet har emellertid tagit logiken till hjälp och sagt, att det icke är skäl att »tillskapa ett särskildt begrepp på termen kungsådra». Det skulle vara roligt att veta, hvad lagutskottet har för uppfattning om begreppet kungsådra. Enligt mitt förmenande kan icke detta begrepp innefatta något annat än en viss del af en fors' vatten, som skall lemnas fri och oantastad och icke begagnas af strandegarne, utan fritt få flyta fram för allmänna ändamål. Deremot anser jag det mycket oegentligt att binda kungsådran vid något slags längdbegrepp, så eller så många meter eller fot, och t. ex. säga, att den bör utgöra $\frac{1}{3}$ af vattendragets bredd. På det ena stället skulle då kungsådran gå här och på ett annat ställe der.

Sålunda kan i ett vattendrag kungsådran komma att ligga på det ena stället närmare en af stränderna, på det andra stället åter mera åt den andra sidan. Nu kan det hända, när man kommer till

en fors, att i forsen finnes en eller flera klippor. Dessa klippor hafva under årtusenden motstått det tryck, som de ofantliga vattenmassorna utöfvat på desamma, och de torde heller icke vika vare sig för lagutskottets uppfattning af begreppet kungsådra eller för stadgandena i någon som helst förordning. Strömmen blir sålunda styckad i flera delar. Men hvar finnes då kungsådran? Skall det vara flera kungsådror, eller skall man fortfarande räkna med blott en ådra? Det vet man icke.

Ang. ändring i vissa delar af förordningen om jordegares rätt öfver vatnet å hans grund.
(Forts.)

Mot min motion har utskottet egentligen haft att anföra blott ett enda skäl, nemligen att motionen afsåge att tillskapa ett nytt begrepp på termen kungsådra. Jag kan dock icke inse, att det skulle här vara fråga om att tillskapa något nytt begrepp. Ty begreppet kungsådra lärer väl vara ett och detsamma, vare sig den framgår i lugnvatten eller i forsar. För den af mig föreslagna formuleringen af lagens 8 § har jag hemtat stöd från 1734 års lag, der det uttryckligen heter, att kungsådran skulle utgöra »tridiung af vatnet» — det är icke af *vattnets bredd*, ty bredden är ett längdmått och vattnet är en kropp. Detta är ock det enda rigtiga sättet att fördela vattnet mellan strandegarne och kungsådran.

Jag skulle helst velat se, att en generel föreskrift komme till stånd angående det öppna och fria vattnet, antingen med bibehållande af begreppet kungsådra eller på annat sätt. Ty såsom det nu är stäldt, vet man icke hvar kungsådra finnes. I mellersta och södra Sverige kan kungsådra finnas, men långt uppe i Norrland, der ingen menniska drömt om att anlägga vattenverk, finnes icke kungsådra; och dock är det alldeles nödvändigt, att äfven uti de stora elfvarne i Norrland finnes fritt vatten.

Samma åsigt, som jag här förfäktat, ha uttalats af de flesta tekniska samfund — tekniska samfundet i Göteborg, Norrköpings polytekniska förening med flera. Man må vända sig till hvilken vatteningenjör som helst, så skall han dock icke kunna åstadkomma någon utredning på annat sätt än genom att beräkna vattenkvantiteten. Det är därför som jag tagit mig friheten framkomma med min motion.

Jag skulle helst vilja yrka afslag å hela det kongl. förslaget, derest Riksdagen ville gå in till Kongl. Maj:t med en ny skrifvelse i ämnet. I frågans nuvarande läge återstår emellertid för mig endast att anhålla om bifall till min motion.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Annerstedt: Herr grefve och talman, mina herrar! Oaktadt jag till följd af nödvändigheten för mig att närvara i medkammaren, der samma fråga är föremål för debatt, icke var i tillfälle att höra början af den föregående talarens anförande, torde det tillåtas mig att med några ord bemöta hvad han under senare delen af anförandet yttrade.

Han utgick derifrån, att före utfärdandet af 1880 års lag be-

Ang. ändring i greppet kungsådra skulle hafva varit ett annat än det som med vissa delar af uttryckliga ord fastslås i den nämnda lagen, der det heter att förordningen »kungsådra skall — — — anses framgå i djupaste vattnet och om jordegares beräknas till en tredjedel af vattendragets bredd vid vanligast före- rätt öfver vatt- net å hans grund.
(Forts.)

kommande lågt vattenstånd». Förhållandet är emellertid det att, så länge lagbestämmelserna i 20 kap. byggningsabalken, som talade om en tredjedel af vattnet, egde tillämpning, framställdes visserligen af ingenjörer — någon gång äfven af vattenverksegare — yrkanden derom, att kungsådran skulle beräknas utgöra en tredjedel af vattenmassan eller vattenarean, men domstolarne hade dock fastställt den tolkningen, att kungsådran skulle beräknas efter en tredjedel af vattendragets bredd. Då 1880 års lag med tydliga ord uttalade detta, skedde derigenom ingen ändring i hvad som antogs vara gällande rätt. Eljest skulle utan allt tvifvel den föreslagna lydelsen hafva blifvit kritiserad af högsta domstolen och af Riksdagen afslagen. Ty om på ett ställe i ett vattendrag rätten till en viss del af vattnets massa och rätten till samma del af vattendragets bredd icke sammanfalla, skulle ju en dylik lagändring komma att innebära, att den ene strandegaren finge mer än han haft förut, under det att den andre finge mindre. Detta skulle ju vara ett ingrepp i sådana rättigheter, som redan bestå, och dylika ingrepp vill man gerna söka undvika. Högsta domstolen anmärker alltid sådant, när det förekommer, och Riksdagen brukar afslå lagförslag, mot hvilka dylika anmärkningar kunna med fog framställas. Det var sålunda i fullkomlig öfverensstämmelse med gängse uppfattning af hvad den gamla lagen innebar, som den nu gällande lagen fick sin lydelse. Enligt motionärens förslag skulle hädanefter kungsådran — och följaktligen äfven strandegarnes rätt — beräknas efter en tredjedel af vattnets massa i stället för en tredjedel af vattendragets bredd; men mot en sådan lagändring kan man med allt skäl rigta den nyss omnämnda anmärkningen, att densamma skulle innebära en ändring i bestående rättsförhållanden.

Jag föreställer mig därför, att, der vattenverksegarnes rätt kan utvidgas och förbättras utan skada för andra, detta kan och bör ske på det sätt, som Kongl. Maj:t föreslagit, nemligen att, efter noggrann undersökning af alla hithörande förhållanden, Kongl. Maj:t från det allmänna sida medgifver och domstolarne, som pröfva de enskildes rättsförhållanden, sedermera besluta, att i vattenfallet eller forsen kungsådra må öfverbyggas. Deraf blefve ju följden den, att hvar och en af vattenverksegarne på de olika sidorna finge begagna vattnet intill midten af kungsådran.

Nu sade den föregående talaren, att ingen menniska vet, hvar kungsådra finnes och huru den skall beräknas. Detta är dock i fråga om förhållanden i mellersta och södra Sverige icke riktigt annat än med afseende å ett ytterst ringa antal vattendrag. Genom laga kraftvunna domar eller bindande föreningar eller på annat

sätt är det fullkomligt utredt, hvar kungsådra på olika ställen faktiskt befinner sig. Ty under en lång följd af år har det ju legat i vattenverksegarernes intresse — när flera vattenverk äro belägna vid samma vattendrag — att få uttrönt, hvar kungsådran går och huru långt man får dämna upp på hvardera sidan, och därför har detta blifvit pröfvadt och bestämdt i laga ordning. Och äfven der det af motionären anmärkta förhållandet eger rum, att man är osäker hvar kungsådran finnes, kan den ju, när någon vattenverksegare så önskar, blifva faststald genom rättegång. Men som redan blifvit antydt, i fråga om de flesta vattendrag i den nedre delen af landet är detta emellertid redan till fullo utredt. Såsom allmän regel torde därför kunna sägas, att det i praktiken icke skall möta hinder att afgöra, hvarest på olika ställen kungsådra finnes och om sådan finnes. Skulle emellertid i något fall detta vara osäkert, så bör i detta tvistiga rättsförhållande, liksom i alla andra dylika, domstolarnes hjälp för slitandet af rättstvisten anropas. Så snart tvisten blifvit af domstol slutligen af dömd, är också för framtiden afgjort, såväl om kungsådra finnes som hvar den i särskilda fall är belägen.

Af dessa skäl vågar jag hoppas, att Riksdagen skall bifalla Kongl. Maj:ts förslag oförändradt. Skulle i stället motionen bifallas, blir den gifna följden deraf den, att förslaget måste återgå till högsta domstolen. Om derefter, såsom jag håller för ganska sannolikt, högsta domstolen skulle mot den af motionären föreslagna lydelsen anmärka, att förslaget innebure en kränkning af bestående rättigheter, så skulle efter en sådan anmärkning förslaget naturligtvis icke kunna godkännas.

Herr Berndes: Jag vill blott ämärka, att jag med mitt förslag afsett, att man skulle undvika den olägenheten, att den ene strandegaren skulle få mera vatten än den andre. Om fördelningen sker efter vattenkvantiteten, så att den ene strandegaren får lika vattenkvantitet som den andre, synes ingen komma att derigenom blifva lidande. Derest åter den ene strandegaren skall få gå till midten af kungsådran och den andre äfven hafva denna rätt, kan det allt för lätt hända, att fördelningen blefve orättvis. Ty kungsådran skall gå i det djupaste vattnet, och det kan då inträffa, att vid den ena kröken af en elf det djupaste vattnet finnes omedelbart invid ena stranden, men att vid nästa krök vattnet invid andra stranden är djupast. Hvardera strandegaren skulle då få bygga till midten af kungsådran. Men kungsådran kan man icke staka ut som på ett golf; man kan icke draga kritstrek och säga: den platsen får ni, och den platsen får ni, men denna väg i midten skall vara fri för trafik. Lagen har icke uttryckt hvilken rätt man har; men lagen har ett annat stadgande, som säger, att man icke får göra något som är till men för andra. Detta kan dock leda till ganska stora orättvisor. Jag kan nemligen lida

Ang. ändring i vissa delar af förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.

(Forts.)

*Ang. ändring i vissa delar af förordningen om jordegares rätt öfver vatt-
net å hans grund.*

(Forts.)

men af något, utan att jag därför kan förhindra en annan att begagna sin rätt. Om jag t. ex. har ett mindre vattenverk, beläget vid ett vattendrag med 12,000 hästkrafter, samt den andre strandegaren anlägger ett stort verk, så kan det hända, att mitt verk icke går. Jag måste kanhända bygga om det. Skall jag därför kunna hindra den andre att begagna sin vattenrätt? Eller tvärt om: om den andre strandegaren har ett stort verk, och jag vill anlägga ett som är mindre, så kommer kanske den andra parten att lida men deraf. Vattnet sjunker måhända en eller annan fot i hans ränna; han förlorar en viss procent af sin vattenkraft. Skall jag därför vara hindrad att anlägga ett verk och begagna min rätt till vatten?

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet nämnde, att åtminstone i mellersta Sverige är det i regel afgjort, hvar kungsådra finnes. Ja, åtminstone i mellersta Sverige kan det också vara fallet, att man kan få ingenjörer, som verkligen äro sakkunniga på detta område. Men i hela Norrland är förhållandet ett annat. Der anlitas såsom sakkunnig den förste bäste landtmätare eller jernvägsingenjör. — Det finnes ju många, som ha titeln ingenjör. — Hvad Norrland beträffar, vet man icke — det erkände herr statsrådet — om der finnes kungsådra; och jag vill tillägga, att man der icke kan få några fullt sakkunniga personer. Här nere är ju förhållandet ett annat. Om stora intressen stå på spel, och man har råd att betala, så kan man alltid få folk, som begriper saken.

I fråga om sakens hänskjutande till myndigheterna, så förvånar det mig — ehuru jag egentligen icke borde här vid lag förvåna mig öfver någonting — att regeringen icke satt sig i förbindelse med väg- och vattenbyggnads-corpsen och sålunda fått upplysning om den faktiska möjligheten att utreda dylika förhållanden. Högsta domstolen måste naturligtvis afgifva yttrande, då det gäller en lagstiftningsfråga. Men allt är icke väl bestämdt dermed, att man sitter mellan fyra väggar och stiftar lagar rörande det, som man icke har så mycket begrepp om.

Herr Nylander: Då Riksdagen år 1896 beslöt att hos Kongl. Maj:t begära ett förslag, hvarigenom möjlighet bereddtes strandegare att i vidsträcktare mån, än nu vore medgifvet, tillgodogöra sig vattenkraften i landets forsar och vattenfall, hade Riksdagen förmodligen icke tänkt sig, att detta förslag skulle innebära en så vidlyftig och omständlig procedur, som Kongl. Maj:ts föreliggande proposition synes medföra.

I statsrådsprotokollet rörande detta ärende har statsrådet och chefen för justitiedepartementet framhållit de grunder, hvarpå föreskrifterna om vilkoren och formerna för erhållande af tillstånd att bygga i kungsådra böra hvila. Först skall man hos domstol söka utreda, huruvida kungsådra finnes i vattendraget eller icke. Denna

utredning blir dock, såsom den förste talaren här antydt, förenad med ganska stora svårigheter och kan föranleda tvister, som draga långt ut på tiden. Sedermera skall man, såsom hittills varit brukligt, hos domaren begära laga syn, hvarvid häradsrätten efter syn på stället föreskrifver åtskilliga åtgärder och meddelar vissa bestämmelser, som skola lända till efterrättelse vid byggande i vattendraget. Derefter skall man ingå till Kongl. Maj:t med ansökan derom, att från det allmännas sida intet hinder måtte möta för företagets utförande. Denna ansökan skall inlemnas till Konungens befallningshafvande, som har att verkställa ytterligare utredning rörande de lokala förhållandena. I det utlåtande, som af Konungens befallningshafvande afgifves, skall särskildt framhållas, huruvida företaget kan hafva någon inverkan på samfärdsel, flottning och fiske. Uppllysning skall sålunda meddelas, »huruvida allmän samfärdsel eller flottning i vattendraget eger rum eller *kan väntas framdeles ifrågakomma*». Vidare skall yttrande afgifvas, huruvida jordbruksnäringen kan i någon mån beröras af det tillämnade byggnadsföretaget. Det heter särskildt: »I de fall, då en vattenbyggnad i kungsådra skulle lägga hinder i vägen för ett torrläggningsföretag af större betydelse, synes, *äfven om ett sådant företag icke kan antagas komma till stånd inom den närmaste tiden*, tillstånd till vattenbyggnadens inrättande böra vägras.» Sedan nu Konungens befallningshafvande utredt detta och inkommit till Kongl. Maj:t med sitt utlåtande, skola vidare de centrala myndigheterna höras. Dessa centrala myndigheter skola, såsom det heter, »representera den speciella sakkunskapen med afseende å jordbruk och fiske samt i hithörande tekniska frågor». Jag förmodar, att äfven dessa myndigheter skola på platsen taga närmare kännedom om förhållandena för att kunna afgifva ett noggrant utlåtande rörande byggnadsföretaget.

Allt nog, denna mängd af föreskrifter synas mig så vidlyftiga och en del punkter i desamma så outransakliga, att det förefaller mig, som om det skulle blifva förenadt med de största svårigheter att hädanefter få på önskligt sätt tillgodogöra sig kraften i våra forsar och vattenfall.

För min del förestälde jag mig, att byggandet i kungsådra och reglerna derför skulle kunnat ordnas på ett något enklare sätt. Jag skulle därför ej hafva något emot om Kongl. Maj:ts proposition nu ej blefve i oförändradt skick antagen, men då lagutskottet varit enhälligt om sin hemställan, torde ingen ändring nu vara möjlig. Jag ber dock att få framhålla önskvärheten deraf, att, då Kongl. Maj:t framdeles, med anledning af Riksdagens skrifvelse förra året, kommer att framlägga förslag angående rikets vattenfall och huru dessa böra för industriens behof på ett bättre sätt tillgodogöras, åtskilliga förenklingar äfven i nu ifrågavarande bestämmelser må blifva vidtagna.

Jag har för närvarande intet yrkande att göra.

Ang. ändring i vissa delar af förordningen om jordegare rätt öfver vatten å hans grund.

(Forts.)

*Ang. ändring i
vissa delar af
förordningen
om jordegares
rätt öfver vatt-
net å hans
grund.
(Forts.)*

Herr Petersson i Brystorp: Jag hyser all aktning för industrien, men man bör äfven tillgodose strandegarnes rätt, och det synes mig, som om Kongl. Maj:ts proposition tillbörligt beaktat denna synpunkt. Vi veta, huru det i närvarande stund förhåller sig med strandegarnes rätt enligt gällande bestämmelser. Att nu genom ett penndrag stifta en ny lag, huru kungsådra skall gå fram och huru dammar skola byggas, kan icke vara rätt. En grundlig undersökning erfordras för att strandegarne skola skyddas. Och då deras rätt är i den kongl. propositionen tillbörligt tillgodosedd, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Fredholm: Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att om man utbyter den definition på kungsådra, som nu är gifven i allmän lag, nemligen att »kungsådra skall — — anses framgå i djupaste vattnet och beräknas till en tredjedel af vattendragets bredd vid vanligast förekommande lågt vattenstånd», mot den af motionären föreslagna definitionen, så inkräktar man dermed på det allmännas rätt. Ty en tredjedel af bredden på det djupaste stället är mer än en tredjedel af vattenmängden. Genom att utbyta den förra definitionen mot den senare skulle man sålunda bereda enskilda vattenrättsinnehafvare en förmån på det allmännas bekostnad. Jag vill icke säga, att något sådant icke skulle kunna låta försvara sig ur synpunkten af ett bättre tillgodgörande af vattenkraften, men jag anser, att i sådant fall den enskilde, som beredes en sådan förmån, borde lemna det allmänna något vederlag därför.

Herr Berndes: Hvad den senaste talarens anförande beträffar, kan jag icke gå in på att strandegarne skulle genom den af mig föreslagna bestämmelsen få mera än förut. Ej heller tror jag, att något allmänt intresse kan fordra, att kungsådran skall upptaga så stor del af vattendraget, som inrymms under en tredjedel af bredden på det djupaste stället. Detta vore det största möjliga slöseri med våra tillgångar. Hvad åter begreppet kungsådra vidkommer, vore det märkvärdigt, om icke detta begrepp skulle afse en viss mängd vatten. Om man håller fast vid uttrycket i 1734 års lag »tridiung af vatnet», är det ju tydligt, att strandegarue genom ett bifall till min motion icke skulle få mera än hvad de förut haft. Såsom vi hörde från statsrådsbänken, skulle enligt den kongl. propositionen strandegarne kunna få tillstånd att bygga ända till midten af kungsådran. Om så sker, så undrar jag, huru mycket kommer att stå qvar för att tillgodose allmänna intressen.

Men det vatten, som lemnas fritt, bör väl tjena något ändamål. Icke behöfver man väl hafva hundratals kubikfot vatten per sekund för nöjet att se det rinna bort. Jag kan icke gilla den senaste talarens åsigt i detta fall. Snarare är förhållandet det motsatta.

Om man räknar efter vattenkvantiteten, blifva olägenheterna mindre och tidsutdräkten likaledes mindre. Eljest torde i de flesta fall ett försök att få bygga i kungsådra — äfven om kungsådrens förefintlighet är blott påstådd — leda till processer, då ingen har reda på hvilken rätt han har.

Ang. ändring i vissa delar af förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.
(Forts.)

Härmed var öfverläggningen i detta ämne afslutad, och blef sedan herr talmannen gjort propositioner på de under öfverläggningen framställda yrkandena, utskottets hemställan bifallen.

§ 10.

Lagutskottets utlåtande n:o 20, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till bestämmelser rörande biträde af tolk åt domstol eller allmän åklagare, som slutligen föredrogs, blef af kammaren likaledes bifallet.

§ 11.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *Hj. Sjövall*, hvilken nu aflemnade en motion i anledning af herr Ernst Carlsons motion, n:o 214, om inrättande vid rikets allmänna läroverk af en af viss kompetens åtföljd afgangsexamen för lärjungar, som vid 15—16-årsåldern sluta sin skolgång m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnummern 228, begärdes på bordet och bordlades.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>J. Bengtsson</i> i Bjernalt	under 8 dagar fr. o. m. den 27 dennes
» <i>K. J. E. Hultkrantz</i>	» 2 » » » 28 »
» friherre <i>F. C. K. Barnekow</i>	» 8 » » » 27 »
» <i>A. Göransson</i>	» 5 » » » 27 »
» <i>A. M. Bergmark</i>	» 4 » » » 28 »
» <i>J. Johanson</i> i Valared	» 2 » » » 28 »
» <i>P. Pehrsson</i> i Åkarp	» 12 » » » 28 »
» <i>G. Odqvist</i>	» 4 » » » 27 »
» <i>P. Jönsson</i> i Färeköp	» 5 » » » 27 »
» <i>A. G. Olsson</i> i Frösvi	» 4 » » » 27 »
» friherre <i>W. G. von Schwerin</i>	» 3 » » » 1 inst. mars
och herr <i>J. Hjelmérus</i>	» 4 » » » 1 » »

§ 13.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjettem hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

n:o 14, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till staden Köping af visst, kronolägenheten Köpingsön n:o 1 tillhörande område;

n:o 15, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter förre landtbrukaren Carl Johan Johansson;

n:o 16, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt enskilde af viss del af ett vid afvittringen inom Jockmocks socken för kronans räkning afsatt område invid Murjeks jernvägsstation i Norrbottens län;

n:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter under förra jägmästarebostället $\frac{1}{2}$ mantal Råstorp n:o 2 Södergården i Östergötlands län;

n:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre till indragna militieboställen i Östergötlands län hörande lägenheter;

n:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af dels en under förra kronofogdebostället $\frac{5}{8}$ mantal Qvarnberga n:o 1 i Södermanlands län lydande utega, dels ock ett till förra militiebostället $\frac{5}{8}$ mantal Tingaröd n:is 4, 7 och 13 i Malmöhus län hörande gatehus;

n:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från indragna militiebostället Styrestad n:o 1 om ett mantal i Styrestads socken och Lösings härad af Östergötlands län för utvidgning af Styrestads församlings kyrkogård;

n:o 21, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronolägenheten Stora Strandåker n:o 3 i Gotlands län samt förvärfvande för Visby hospitals räkning af dervarande läns-lasarettens byggnader m. m.;

n:o 22, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från förra regementsqvartermästarebostället ett mantal Åhlberga n:o 1 i Södermanlands län; och

n:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från Svinö eller Rådmansö kungsgård n:o 1 om 3 mantal i Stockholms län;

bevillningsutskottets betänkande

n:o 12, i anledning af väckta motioner om ändring af bestämmelserna rörande postbevillningen;

bankoutskottets memorial:

n:o 7, angående verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning; och

n:o 8, angående användande af riksbankens vinst för år 1898; lagutskottets utlåtanden:

n:o 21, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om handräckning åt utländsk domstol, till lag om vittnesförhör vid utländsk domstol, till lag om ändrad lydelse af 3 § i lagen den 19 november 1886 angående skyldighet för utländsk man att i rättegång vid svensk domstol mot inländsk man ställa borgen för kostnad och skada och till lag om verkställighet i visst fall af utländsk domstols beslut;

n:o 22, i anledning af väckta motioner angående ändring af § 32 värnpliktslagen;

n:o 23, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående lagstiftning om testamentsexekutorer;

n:o 24, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande af förslag i fråga om ersättning åt vittnen, inkallade af häktade personer;

n:o 25, i anledning af väckt motion om ändring af 65 § utsokningslagen och 30 § konkurslagen; och

n:o 26, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående fullständigare lagstiftning till skydd mot misshandel af djur; samt

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande

n:o 6, i anledning af väckta motioner angående ordnande af bostadsförhållandena för en del af rikets fiskeribefolkning.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,31 e. m.

In fidem

E. NathorstBöös.